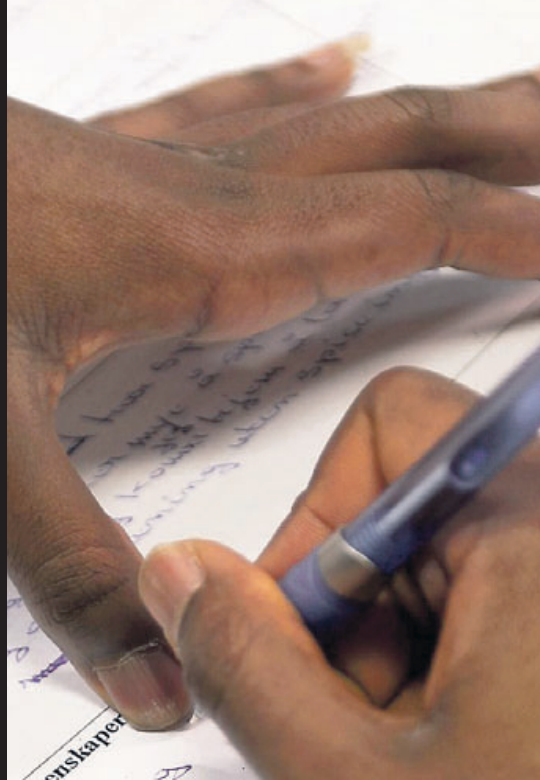

METODERAPPORT
SKUP 2013

DE HEMMELIGE
REKTORKONTRAKTENE

Shazia Sarwar

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

«Nasjonale prøver er et nyttig verktøy for læreren, skolen og skoleeieren fordi det gir informasjon om hvordan eleven mestrer lesing, regning og engelsk. Resultatene gir skolen og skoleeieren et utgangspunkt for kvalitetsutvikling og kunnskap til å ta informerte valg.»

SAMMENDRAG

VG avslørte de hemmelige rektorkontraktene i Oslo.

- Vi avdekket sammenheng mellom andel elever som fritas og resultater på nasjonale prøver.
- Vi viste at jo flere som ble fritatt ved skoler med høy andel minoritets- elever, dess bedre resultat fikk skolene på nasjonale prøver i lesing på 5. trinn.
- VG avdekket at skoler som har få minoritets elever fritar flere av disse, sammenlignet med skoler som har mange minoritets elever.
- Vi avdekket at resultatene fra nasjonale prøver ofte ikke brukes etter hensikten på de respektive skolene.
- Vi avdekket at kunnskapsminister Kristin Halvorsen fikk bekymrings- rapport om nasjonale prøver og fritakspraksis for ett år siden.
- Vi avslørte rektorkontraktene som er blitt holdt hemmelige av Oslo kommune siden 2007.
- Vi viste at det var klar sammenheng mellom «karakter» rektor fikk av skolesjefen i disse kontraktene og resultater på elevenes prøver.
- Vi avslørte at rektorene får lokale lønnstillegg etter resultater og måloppnåelse.
- Vi viste at rektorene på skoler med mange elever med minoritets- bakgrunn fikk gjennomgående dårligere «karakterer», enn sine kolleger på skoler vest i byen.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

INNSENDER:

Journalist Shazia Sarwar
Tlf: 22 00 00 00
shazia@vg.no

REDAKSJON:

Verdens Gang AS
Postboks 1185 Sentrum
0107 OSLO
www.vg.no

PUBLISERTE SAKER:

Artiklene ble publisert i Verdens Gang papir, nett og VG+ i perioden 15. januar 2013 til 23. juni 2013.

Reportasjeserien om nasjonale prøver og de hemmelige rektorkontraktene i VGs papirutgave:

15. januar 2013: Side 16, 17 og 18

- Svake elever holdes vekk for å blåse opp resultatene
Tror skoler kan presses til jukse

16. januar 2013: Side 4 og 5

Slår full alarm

19. januar 2013: Side 4

Varslet Kristin for ett år siden

13. februar 2013: Side 10 og 11

Her er Oslo-rektorenes hemmelige kontrakt

20. februar 2013: Side 12

Stryker resultatkontrakter

23. juni 2013: Side 4

- Skoleledernes karakterer = elevenes karakterer
- Rektorer i jerngrep

VG nett:

15. januar 2013:

Forsker: Skoler fritar svake elever for å blåse opp resultatene

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10049398>

Skoler kan presses til juks

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10049396>

Innkalte foreldre til krisemøte etter dårlig resultat

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10049399>

Krever svar fra skolebyråd på prøvepraksis

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10049480>

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

13. februar 2013:

Oslo-rektorer belønnes for elevresultater

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10107214>

Politikere krever innsyn i rektor-kontrakter

Skolebyråd: Vi er best på åpenhet

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/elevavisen/artikkel.php?artid=10113723>

23. juni 2013:

- Oslo-rektorer i jerngrep

52 enere og toere til rektorer ved «innvandrerskoler»

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10111239>

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

1. INNLEDNING

I Norge er det stor respekt for autoriteter. Hvis skolen sier at barnet må fritas fra nasjonale prøver eller må ha særskilt norskopplæring, så lytter man stort sett til skolen. Særlig hvis en er ressurs svak. I Oslo har en av tre innvandrerbakgrunn¹. Mange av disse bor på østsiden av byen, har lavere utdanning og dårligere sosioøkonomiske vilkår enn resten av befolkningen². Og mange stiller sjeldnere opp på foreldremøter og utviklingssamtaler³.

Det gir skolen stor makt. Skal denne makten ettergås, må allmennheten utstyres med så mye informasjon som mulig. Derfor er full åpenhet avgjørende. Finnes det grupper som ikke kan tale sin sak, i dette tilfellet særlig elevene, må journalister bidra til å få frem deres stemme.

Rektorene i Oslo har ansvaret for hverdagen til 56 000 elever, men hva de må måles på, hvilke kriterier de blir lønnet etter, og hvordan det påvirker hverdagen til elevene er blitt holdt hemmelig i Oslo kommune siden 2007. Samtidig har nasjonale prøver seilet opp som den fremste indikator på hvor bra en skole gjør det. Hvert år har rektorer, skolebyråkrater, medier og politikere brukt resultatene til skryt eller rope varsku om tilstanden til byens skoler. Nasjonale prøver og andelen elever som fritas har vært gjenstand for kritikk helt siden prøvene ble innført i 2004.

The point is that as the pressure on educators to produce certain kinds of school outcomes grows, so too does the pressure to get precisely those outcomes, no matter what and no matter when.

(Nicholas og Berliner, 2007: XVII)⁴

I 2013 avslørte VG for første gang hvordan rektorer i Oslo styres og at de belønnes, blant annet på bakgrunn av elevenes prøveresultater, med lokale lønnstillegg. VG avdekket også hvordan dette hadde direkte innvirkning på den svake part i saken - elevene og deres foreldre.

I denne metoderapporten vil jeg fortelle hvordan det ble påvist sammenheng mellom elevenes resultater på nasjonale prøver og andelen elever som ble fritatt. Og hvordan vi avdekket at elevenes resultater var det viktigste parameter rektor ble målt på og fikk økonomisk belønning for.

2. SLIK KOM ARBEIDET I GANG

Fritakskulturen i landets skoler generelt og Oslo-skolen spesielt, har vært under lupen gjennom utallige artikler i medier.

I likhet med mange andre journalister har jeg stusset over de høye fritaksprosentene ved enkelte skoler i Oslo. Hvor reelle er resultatene fra nasjonale prøver, når enkelte skoler fritar så mange som 43 prosent? Oslo har landets høyest utdannede befolkning i

1 SSB (2013): Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2013

2 FAFO (2007): Levekår på vandring - Velstand og marginalisering i Oslo

3 Forskningsrådet (2010): Unge fra innvandrerfamilier og sosial kapital for utdanning

4 Nichols, Sharon L., Berliner, David C. (2007): Collateral damage - How High-Stakes Testing Corrupts America's Schools

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

snitt⁵, sett under ett gjør hovedstaden det best. Sett under ett fritar de ikke så mange som de kunne fritatt. Og akkurat dette har skolesjefen og skolebyråd flagget høyt. Oslo kommune, som har vært styrt av Høyre/Frp de siste årene har vært Høyres utstillingsvindu for skolepolitikk de siste årene.

Hvorfor fritas så mange? Handler det om noe mer enn den uheldige eleven som måtte sitte på gangen mens de andre fikk ta prøven? I flere år har jeg fulgt med på debatten om nasjonale prøver. Like lenge har jeg bedt om innsyn i de årlige tallene som omhandler resultater og fritak. Hvert år har jeg satt opp Excel-ark og forsøkt å se etter sammenhenger.

2.1 Fritaksprosenten

Ser man nærmere på tallene for fritak viser de at det først og fremst omhandler skoler med høy andel minoritetspråklige elever. Noe som er naturlig, da 70 prosent av elevmassen med minoritetsbakgrunn i teorien kan fritas. De har nemlig særskilt norskopplæring og har vedtak etter § 2-8 i Opplæringsloven. De kan da, etter individuell vurdering, ha rett til fritak fra nasjonale prøver. I tillegg har elever med spesialundervisning også rett til fritak. De har vedtak etter § 5-1 i Opplæringsloven. Men hvorfor fritar noen veldig få og andre veldig mange? Og har det noe å si?

Desember 2012 gjennomførte jeg min årlige ritual med å hente inn tall og gjøre beregninger. Tidlig forkastet jeg ideen om å lage en sak om en skole som fritok 43 prosent. Det er noe som er blitt omtalt i mediene ofte.

2.2 Det første sporet

Det aller første som satte meg på sporet av å gjøre dataanalyser, som senere førte til de viktigste avsløringene i denne saken er at det ble oppdaget at to like skoler praktiserte fritak så ulikt. To skoler skilte seg nemlig ut umiddelbart - Gran skole og Rommen skole. Begge skolene hadde like mange elever med innvandrerbakgrunn, men Gran fritok 22 prosent og fikk et snittresultat på 1,9⁶ (landssnittet var 2.0 i lesing for 5. trinn i 2012), mens Rommen fritok kun 7 prosent og havnet på bunn blant Oslo-skolene med et snitt på 1,5. Var dette sporet som kunne lede videre?

Det er slik jeg kom på sporet av å se etter sammenheng mellom hvor mange som fritas av de som kan fritas og hvordan det påvirker resultatene. For det kunne endelig gi noe mer enn et anekdotisk innblikk i fritakskulturen ved Oslo-skolene. Og det ble forløperen til jakten på rektorkontraktene.

3. PROBLEMSTILLINGEN

Helt i starten stilte jeg med noen helt enkle, overordnede spørsmål.

- Kan man stole på resultatene på nasjonale prøver i Oslo?
- Kan Utdanningsdirektoratets statistikk over resultater ved nasjonale prøver og fritak avsløre at tallene manipuleres?
- Blir skolens resultater påvirket av hvor mange de fritar?

⁵ Statistisk sentralbyrå (2013): Befolkningens Utdanningsnivå, 1. oktober 2012

⁶ Nasjonale prøver vurderes på en skala fra 1 til 3, hvor 1 tilsvarer laveste mestringsnivå (mestringsgrad 1) og 3 tilsvarer høyeste mestringsnivå.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

3.1 Bakteppet

Ingen steder i landet er resultater fra nasjonale prøver mer viktige for skoleeier enn i Oslo. Og ingen steder i landet legges undervisningen opp spesielt med tanke på nasjonale prøver i like stor grad som i hovedstaden. Og i motsetning til resten av landet, hvor lærere har mye mer å si, er det rektorene i Oslo som bestemmer hvor mye tid som skal brukes på forberedelser til nasjonale prøver⁷.

Jeg har jobbet med saker om Oslo-skolene i noen år. Gjennom dette arbeidet har jeg kommet i kontakt med flere lærere som forteller om jukse, om kreativ tolkning av fritaksreglene og det enorme presset de føler. Men ingen har vært villig til å stå frem, heller ikke anonymt.

I 2011 sendte jeg ut spørreundersøkelse til samtlige av Oslos rektorer i forbindelse med en bacheloroppgave i journalistikk. Rektorene skulle svare anonymt på hvordan de praktiserte reglene for særskilt norskopplæring. 26 av over 100 rektorer svarte. To av rektorene innrømmet at de jukset⁸ med reglene for at skolen skulle få økonomisk tilskudd. Over halvparten praktiserte ikke reglene slik som påkrevet.

Det fortalte meg to ting:

1. Rektorer og lærere kan jukse, og noen jukser.
2. Regler kan brytes, misforstås eller misbrukes. Og dette skjer

3.2 Synlig i statistikken

Skulle jeg finne svar på mine spørsmål måtte tall og avsløringer komme fra annen hold enn en whistleblower. Særlig i starten. Det var ikke mulig å få noen lærere eller rektorer til å gi ut tall eller spor, ei heller å stå frem og si noe som helst som kan oppfattes som kritikk av skolevesenet eller skolesjefen i Oslo. Selv det å få innsyn i helt konkrete og enkle spørsmål om tall, var det svært problematisk å få svar på. Å fremskaffe tall var det viktigste.

Det som drev arbeidet frem var en magesfølelse av at dersom jukse-kulturen var utbredt nok, vil den kunne vises i statistikk. Det gjaldt å vite hva man skulle se etter.

3.3 Nye spørsmål

Etter å ha sett igjennom tallene for 2012 og sammenlignet dem med årene før var det en ting som holdt meg våken - Gran skole fritok mange flere enn Rommen skole og scoret mye bedre. Jeg stilte meg nye spørsmål:

- Hvis en skole får bedre resultat når de fritar flere elever, kan det gjelde flere skoler?
- Hvordan beviser jeg dette?
- Betyr det at de jukser?
- Hvem har noe å vinne på dette?
- Hvilke konsekvenser har det?

⁷ NIFU (2013): Rapport 4/2013 - Evaluering av nasjonale prøver som system

⁸ Blend (2011): Blend avslører: Minoritetselever brukes som inntektskilde <http://www.blendmag.no/2011/04/01/skolejuks-saken-utdanningssetaten-ma-gripe-inn/#.UtU7IfTuLzg>

4. BLE PROBLEMSTILLINGEN ENDRET UNDERVEIS

Det som startet som jakten på bevis på jukseulturen, satt meg på sporet av motivasjonen for jukseulturen:

- Handler dette om noe mer enn plassering på listen?
- Har rektorene noe personlig å vinne på dette?
- Hva presser dem til så sterk lojalitet til skolesjefen?
- Hva er det de frykter?
- Hvorfor er det ingen som har sett en rektorkontrakt? Heller ikke malen på en rektorkontrakt!
- Hva har skolesjefen å skjule?
- Hvorfor kjemper Utdanningsetaten (UDE) og skolebyrådet med nebb og klør for å holde disse kontraktene skjult?

Det er vanskelig å svelge et budskap om juks, dersom man ikke samtidig belyser motivasjonen. Problemstillingen ble ikke endret, men utvidet.

4.1 Nye spor

En lærer skrev dette etter VGs første avsløring om sammenheng mellom fritak og resultater:

Som lærer ved Osloskolen fra 1999 til 2009 vet jeg at dette ble gjort systematisk. Der jeg nå jobber langt nord i Nord-Osterdalen blir det ikke gjort, selv om de minoritetsspråklige her faktisk utgjør 20 % nå. Det er beinhard konkurranse i Osloskolen for å framstå som "best in test." Kreativiteten er stor. Og presset på lærerne fra rektor og ledelse videre oppover i systemet er tilsvarende stort.

(Rune Johnsen, kommentarfelt «Forsker: Skoler fritar svake elever for å blåse opp resultatene, VG)

Etter at de første artiklene i saken ble publisert, kom det flere slike innspill. Hvordan kunne jeg dokumentere dette presset? Hvor kunne man finne spor? Og kunne dette gi svar på rektorenes motivasjon til å pynte på resultater?

Noe av svaret fikk jeg når jeg leste et blogginnlegg på Lærerrådet.no. Blogginnlegget ble skrevet etter at den første saken i VGs artikkelserie sto på trykk. En lærer skrev følgende:

Resultata vert nedfelte som målsettingar i skuleeigar sine kontraktar med skuleleiar, som igjen sørger for at lærarar jobber for å nå dei. I Oslo kan løna til både leing og lærarar justerast av oppnådde og ikkje oppnådde resultat.

(Lærerrådet.no, «Manglande lærarperspektiv på nasjonale prøver», 16.1.2013)

Dette satte meg på sporet av hvor en kunne finne svar på de nye spørsmålene i saken. Jeg søkte innsyn i rektorkontraktene. Klassekampen hadde omtalt de hemmelige rektorkontraktene i Oslo og Porsgrunn og flere hadde søkt innsyn. Ingen fikk innsyn. Det startet en flere måneder lang kamp for å få ut kontraktene.

5. DETTE ER NYTT

- Ved hjelp av datadrevet journalistikk ble det for første gang dokumentert at jo flere som elever som ble fritatt fra prøven i lesing i femte trinn ved skoler med mer enn 60 prosent minoritetsspråklige elever, dess bedre resultater kunne skolen skilte med.
- VG avslørte at skoler som har få elever med innvandrerbakgrunn, fritar de oftere fra nasjonale prøver enn skoler som har veldig mange.
- VG avdekket at landets fylkesmenn sendte bekymringsmelding rundt praksisen av fritak ved nasjonale prøver til kunnskapsminister Kristin Halvorsen i begynnelsen av 2012, uten at rapporten ble offentliggjort.
- VG kunne for første gang gi allmennheten tilgang til hele rektorkontrakten med underbilag for rektorer i Oslo.
- VG viste at rektorkontrakten besto av 86 parametere (måltall) rektorene ble målt etter.
- VG viste at rektorene fikk karakter på hvert enkelt måltall på en skal fra 1 til 5, hvor 5 var «Fremragende resultater/ledersatsing sammenlignet med forventninger til stillingen» og 1 var «Resultater/ledersatsing som er betydelig under forventninger til stillingen».
- VG avdekket at rektorer fikk karakter på hvor lojale de var til skolesjefen. I underbilaget til rektorkontrakten var det forklart hvordan denne karakteren skulle gis: Karakter 5 var «Er alltid lojal mot beslutninger og kan vise til flere eksempler på at tiltak er gjennomført selv om lederen er uenig i beslutningen». Og rektor fikk strykkarakter 1 hvis: «Overordnede kan peke på flere viktige eksempler på at beslutninger ikke er gjennomført som forutsatt, fordi lederen er uenig i beslutningen».
- VG avdekket at rektorer også ble målt på hvor mange elever de hadde på vedtak om spesialundervisning § 5-1. Dess mindre elever som fikk spesialundervisning, dess bedre karakter til rektor.
- For første gang kunne det dokumenteres at det er i rektorens personlige interesse at elevene gjør det bra. At dette også hang sammen med penger, bekreftet skolebyrådd Torger Ødegaard 14. februar 2013 overfor VG. Han uttalte at resultater og måloppnåelse var en av flere kriterier for rektorenes lokale lønnstillegg. Gjorde elevene det bra, fikk rektor bedre lønn. Dette handlet altså om noe mer enn skolens plassering på lister.
- Det var høy korrelasjon mellom rektors totale karakter og hennes karakter på elevenes prøveresultater. For første gang ble det dermed dokumentert at elevenes prestasjoner på nasjonale prøver og andre kartleggingsprøver hadde høyest betydning når rektors totale innsats ble vurdert av skolesjefen. Fikk han dårlig karakter på elevenes prestasjoner, fikk han også dårlig total karakter. Korrelasjonen var på .57 og en av tre av total-karakterer hadde direkte sammenheng med elevenes prestasjoner
- For første gang fant man at rektorer som har over 50 prosent elever med innvandrerbakgrunn fikk karakter 1 eller 2 i 53 av 74 tilfeller. Til sammenligning fikk skoler med under 30 prosent elever med innvandrerbakgrunn karakter 1 eller 2 i 34 av 76 tilfeller.
- For første gang kunne det dokumenteres at rektorer bedømmes strengt og vilkårlig.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Det ble valgt ut noen rektorer som hadde fått dårlig score for sin innsats ved nasjonale prøver i lesing 5. trinn. Prøveresultat 2010 ble sammenlignet med målet for 2011 og prøveresultat 2011 og jeg regnet ut hvor stor forbedring eller forverring det var i årets resultat sammenlignet med fjorårets. Rektor ved Stig skole fikk for eksempel stryk-karater selv om han forbedret resultat på prøven med 33 prosent sammenlignet med i fjor. Hensikten var å vise hvordan rektorene bedømmes.

6. METODER OG KILDEBRUK

Til Nasjonale prøver og de hemmelige rektorkontraktene ble det brukt en rekke metoder - både tradisjonell research og datadrevet journalistikk.

6-1 DATAANALYSEN

6-1.1 Dataanalyse nasjonale prøver

6-1.1.1 Innsamling av data - nasjonale prøver

Utdanningsdirektoratet sitter på resultatene for nasjonale prøver for hele landet. De har også tallene på fritak, ned på skolenivå. Materialet er enormt, da det finnes cirka 2700 skoler i Norge og flere titallstusen resultater. Jeg søkte innsyn i resultater på nasjonale prøver for hele landet, brutt ned på skolenivå, og i tillegg innsyn i fritak fra nasjonale prøver brutt ned på skolenivå for 2012. Jeg søkte om å få dataene levert i Excel-ark. Dette fikk jeg kort tid etter.

Det ble gjort en klar avgrensning. Jeg ville kun se på Oslo kommune og jeg ville kun analysere lesing 5. trinn. Dette gjorde analysen overkommelig og fordi jeg mente det var mest sannsynlig å se konsekvensene av fritak i lesing, særlig på det laveste trinnet som gjennomfører nasjonale prøver. Et overveiende flertall av de som fritas, fritas fordi de har vedtak etter paragraf 2-8 i Opplæringsloven. De har så dårlig norsk at de ikke kan følge vanlig undervisning. Omfanget økte sannsynligheten for signifikant dokumentasjon.

I utgangspunktet hadde jeg statistikk fra 106 skoler. 57 av disse skolene hadde ikke offentliggjort sine tall for hvor mange de hadde fritatt av personvern hensyn. Disse måtte jeg velge bort. Totalt 49 skoler ble med i analysene videre.

6-1.1.2 Sortering

I Excel-filen startet jeg med det mest elementære. Jeg filtrerte tallene, slik at jeg kun satt med resultater og fritak for lesing 5. trinn for Oslo fylke. Resultatet er dokumentert i gjennomsnittet, mestringsgrad 1, mestringsgrad 2 og mestringsgrad 3. Jeg valgte å bruke gjennomsnittet, da jeg mente det er det mest lettforståelige for våre lesere. Altså hvordan elevene gjorde det i snitt på den respektive skole.

I kolonnen for gjennomsnitt valgte jeg å «sortere fra a til å», altså den laveste verdien øverst. Jeg fikk dermed skolene som gjorde det dårligst øverst. Det samme gjorde jeg i filen fritatt og fravær. Her valgte jeg kun å bruke kolonnen «Fritatt» og ikke «Fravær». Det var viktigst å analysere hvor mange som ble fritatt av skolen.

Det er naturlig at enkelte skoler har høy fritak, fordi de har mange på vedtak § 2-8 eller § 5-1. For å finne disse skolene var det viktig å vite andelen elever med særskilt norskopplæring (§2-8). Jeg gikk på Utdanningsetatens hjemmeside for grunnskole og lastet ned PDF-filen «Andel elever med annet morsmål enn norsk eller samisk» for 2011. Nå omdøpt av Utdanningsetaten til «Antall elever fra språklige minoriteter i grunnskolen». Denne PDF-filen kopierte jeg inn i egen Excel-fil og startet med å filtrere. Dette for å forenkle kopiering inn til hovedfilen hvor analysen skulle foregå. Denne filen inneholder

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

mye nyttig informasjon. Jeg brukte tre tall i min hoved-analyse: antall elever totalt på skolen, andel elever med annet morsmål enn norsk eller samisk og andel elever med særskilt norskopplæring.

6-1.1.3 Grunnanalysen

Jeg opprettet et eget Excel-ark til hovedanalyse, hvor jeg hentet inn ovennevnte tall. I tillegg kjørte jeg samme sortering i tallene for 2010 og 2011. Som tidligere kjent og omtalt fant jeg også i årets tall enkelte skoler som fritok så mange som 43 prosent av sine elever. Interessant nok, men det jeg stusset mer over var den underlige ulikheten og likheten mellom Rommen skole og Gran skole. Like stort andel elever med minoritetsbakgrunn, så ulik andel fritatt, ulik resultat og Rommen skole hadde til og med flere de kunne fritatt. Og dette var en tendens over flere år.

Slik så den første analysen ut:

Prøvetype	Prøveperiode	Kommu	Skole	ANDEL MINORITETS- BARN	Fritatt 5. klass 2012	Andel fritatt gjenn- om-	Fritak i % i 2011	Resul- tat i 2011	Fritak i % i 2010	Resul- tat i 2010	SNO
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Rustad skole	44,60 %	9,8	2,2					84 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Hallagerbakken skole	51,20 %	9,3	1,8					68 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Løren skole	42,50 %	9,1	2,3					47 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Stovner skole	60,30 %	9	1,9					79 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Lilleborg skole	42,20 %	7,4	2,2					69 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Yestli skole	72 %	6,9	2	21,8	1,8	Ikke opp	1,9	43 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2011	Oslo	Rommen skole	95 %	6,6	1,5	8	1,7	8,2	1,5	77 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Voksen skole	26 %	6,5	2,4					45 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Møllergata skole	79 %	42,9	1,90	Ikke opp	1,3	Ikke opp	2	49 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Sinsen skole	66 %	32,2	2,6	20	1,8	Ikke opp	1,7	40 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Bjøråsen skole	71 %	30	2,2	21,9	1,4	Ikke opp	1,8	46 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Lakkegata skole	65 %	29,5	2,3	Ikke opp	1,8	17	2,2	51 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2011	Oslo	Gran skole	96 %	21,7	1,9	18,8	1,3	15,9	1,6	70 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Lusetjern skole	66 %	20,4	2	15,8	1,7	Ikke opp	2,1	54 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Nordtvet skole	59 %	20,4	2,1	11,5	2	Ikke opp	2	30 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Bjølens skole	50 %	18,9	2,1	18,4	2,3	28,6	2	40 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Bryn skole	64 %	17,3	1,9	15,8	1,8	16	1,9	43 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Seterbråten skole	71,4	17	2					66
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Rødvet skole	66,1	14,3	1,9					43
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Tiurleiken skole	86	14	1,8					68
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Hasle skole	31,4	13,6	2,2					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Toppåsen skole	50,7	13,6	2,1					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Grorud skole	62,6	13	1,9					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Majorstuen skole	47,5	13	2,2					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Grünerløkka skole	36,1	11,3	2,1					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Bjørndal skole	64,7	11,1	1,7					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Trosterud skole	81,6	10,4	2					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Haugen skole	75,7	10,3	1,8					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Ammerud skole	70,8	10,3	2					
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Stiftelsen Nyskolen i Oslo		0						
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Oslo Montessoriskole		0						
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	St Sunniva skole		0						
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Rygenberget skole		0						
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Østmarka skole		0						
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Lycee Francais Rene Cassin		0						
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Abildsø skole	26,6	0	2,1					34 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Bekkelaget skole	0	0	2,6					0
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Boltekløkk skole	23,7	0	2,4					61 %
Nasjonale Prøve	Høsten 2012	Oslo	Dandevik skole	40,4	0	2,4					50 %
NPLES05_Skole				NPLES08_Skole	NPLES09_Skole	NPLES05_Kommune	NPLES08_Kommune	NPLES09			

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Jeg ryddet opp i tallene og lagde denne oversikten. Denne alene kunne vært en ok enkeltsak i avisen. Jeg startet mitt første kildearbeid med utgangspunktet i denne tabellen:

Skole	Andel fritatt	Resultat Nasjonal prøve i lesing 5. klasse	Andel minoritets-språklige Elever som kan få fritak (særskilt norskoppl.)	Andel minoritets-språklige elever
Skoler med høyest fritak, Oslo				
Møllergata skole	43 %	1,9	49 %	79 %
Sinsen skole	32 %	2,6	40 %	66 %
Bjøråsen skole	30 %	2,2	46 %	71 %
Lakkegata skole	30 %	2,3	51 %	65 %
Gran skole	22 %	1,9	70 %	96 %
Lusetjern skole	20 %	2	54 %	66 %
Nordtvet skole	20 %	2,1	30 %	59 %
Bjølsen skole	19 %	2,1	40 %	50 %
Bryn skole	17 %	1,9	43 %	64 %
Rommen skole	7 %	1,5	77 %	95 %
Vestli skole	7 %	2	43 %	72 %
Stovner skole	9 %	1,9	48 %	60 %
St. Sunniva (privatskole)	0 %	2,2	19 %	64 %
Kilde: Utdanningsdirektoratet				
*Resultatene ved nasjonale prøver vurderes utifra mestringsnivå. Mestringsnivå 1 er svakest og mestringsnivå 3 er best.				
*Oslo hadde høsten 2012 et gjennomsnittlig resultat på 2,2.				
*Gjennomsnittlig resultat på nasjonalt plan var 2,0				

Oversikten sa ingenting annet enn her var det to like skoler som oppførte seg ulikt. Ting var ikke satt inn i et større system og kunne lett avfeies som tilfeldigheter.

6-1.1.4 Korrelasjon - gjennombruddet

Tallene som er uthevet i tabell 2 viser det åpenbare sammenhengen mellom Rommen skole og Gran skole, men fordi jeg sorterte tallene fra høyeste fritaksprosent til lavest, så jeg også at de som fritar veldig mange, de øverst på tabellen, har veldig gode resultater. Jo færre som fritas, jo oftere dukker ett-tallet opp i resultatene. En kunne se en tendens, et mønster i tallene, men hvordan kvalitetssikre dette? Hvilken metode finnes for å stadfeste slik sammenheng? Ytterligere research viste at forskere brukte matematiske beregning, såkalt korrelasjonsanalyse for å finne ut om sammenheng, og metoden var svært utbredt innenfor forskning. Korrelasjon er et matematisk mål på sammenhengen mellom to variable størrelser. Positiv korrelasjon indikerer at de to variable størrelsene varierer i takt, mens negativ korrelasjon indikerer at de to variable størrelsene varierer i utakt.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Jeg hadde 13 skoler med i tabellen. For å gi en korrelasjonsanalyse mest mulig troverdighet og relevans, måtte tabellen utvides. For om utgangspunktet var smalt ville tallene bli kritisert. Reportasjeleder påpekte at jeg bør koble på en ekspert som kan kvalitetssikre analysen. Jeg tok kontakt med førsteamanuensis ved pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo, Christian W. Beck⁹.

Videre analyser ble kjørt av meg og Beck sammen. Jeg innhentet nye data, sendte over ferdige filer til Beck og han kjørte korrelasjonsanalyser. Egne korrelasjonsanalyser ble kjørt parallelt på Excel, mens Beck hadde et eget program til dette formålet. På denne måten kunne jeg hele tiden forsikre meg om at riktige tall var blitt brukt og oppdage om noe var galt. Beck hjalp meg med å tyde resultatene vi etter hvert fikk. Når de forelå, var han en av de sterkeste kritikerne av funnene.

Analysen ble utvidet til å gjelde alle skoler vi hadde data på og som hadde fritatt elever fra nasjonale prøver ved lesing i femte trinn i 2012. Vi satt igjen med 29 skoler, og disse ble grunnlag for de avsløringene vi senere publiserte.

Et avgjørende moment i analysen var fritaksraten, den ene av to variabler vi valgte å analysere. Å bare se på fritaksprosent kan være misvisende, for den viser hvor mange som ble fritatt av alle som tok prøven. Ikke hvor mange som ble fritatt av elever som kan fritas. Når jeg beregnet fritaksraten, så avslørte den at enkelte skoler fritok så mange som 60 prosent av de som kunne fritas. Fritaksrate definerte vi slik: Hvor stor andel ble fritatt av de som kunne fritas. Vi delte andel fritatt på prøven (tall hentet fra Udir.) på totalt andel minoritetsspråklige elever ved den respektive skolen som hadde vedtak etter § 2-8 (tall hentet fra UDE).

Det ble oppdaget en avgjørende svakhet i vårt datamateriale. Tallet jeg hentet fra Utdanningsetaten bygget på elevsammensetningen ved hele skolen, ikke klassene som tok akkurat denne prøven. I tillegg visste vi ingenting om hvor mange som ble fritatt grunnet vedtak etter § 5-1 (spesialundervisning). Dermed visste vi ikke hvor mange som faktisk kunne fritas ved kullet som tok prøven på skolen.

Dette var et så stort problem at jeg ikke kunne jobbe videre med tallene før jeg hadde forsøkt å få inn det eksakte tallet av elever som kunne fritas på hvert enkelt femtetrinn ved de 29 skolene. Enkleste vei til mål var å kreve innsyn i dette hos Utdanningsdirektoratet. De hadde ikke fått en slik bestilling tidligere og måtte gå noen runder på om det i det hele tatt var tall de kunne gi ut. Jeg foreslo at de bare kunne regne andel fritatt av alle som kunne fritas, dette ville ivareta personvern hensyn. Tall som bygger på få elever blir unntatt offentligheten.

Etter mye om og men fikk jeg tallene jeg etterspurte for 50 grunnskoler i Oslo. Problemet var at en del skoler ikke sto oppført med tall, Utdanningsdirektoratet hadde ikke informasjonen eller ville ikke gi innsyn. Jeg fant mailadresse og telefonnummer til alle rektorene på skolene og etterspurte innsyn i disse opplysningene. Dette resulterte i mange spørsmål fra rektorene og mange purringer fra meg. Etter et par ukers arbeid hadde jeg klart å få inn tall fra samtlige skoler. De nye tallene ble plottet inn og førte til små endringer i konklusjonen av analysen, men var likevel viktige for troverdigheten av analysen.

⁹ Beck, Christian W., Hoëm, Anton (2013): Kunnskap og virkelighet

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Filen som danner grunnlag for avsløringene om en positiv sammenheng mellom fritaksraten og resultater. Jo flere fritatt, dess bedre score:

Skoler i Oslo som har fritatt elever og hvor tallene offentliggjøres - Lesing 5. trinn høsten 2012

Skole	Andel fritatt	Fritaksraten	Resultat nasjonal prøve i lesing 5. trinn 2012	Andel elever med særvedtak som kunne fått vedtak. Faktiske tall fra Utd.dir./rektorer	Andel minoritets-språklige elever		
Møllergata skole	43 %	57 %	1,9	75 %	79 %	Alf.Thomas.Ringdal@ude.oslo.kommune.no	
Sinsen skole	32 %	42 %	2,6	77 %	66 %	jan.petter.braathen@ude.oslo.kommune.no	
Bjøråsen skole	30 %	59 %	2,2	50 %	71 %	terje.andersen@ude.oslo.kommune.no	
Lakkegata skole	30 %	48 %	2,3	62 %	65 %	lene.ronning.arnesen@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Gran skole	22 %	26 %	1,9	83 %	96 %	anne.myhrvold@ude.oslo.kommune.no	
Lusetjern skole	20 %	30 %	2,0	67 %	66 %	ingjerd.eriksen@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Nordtvedt skole	20 %	37 %	2,1	55 %	59 %	katrine.solvberg@ude.oslo.kommune.no	
Bjølven skole	19 %	28 %	2,1	68 %	50 %	arid.lillehagen@ude.oslo.kommune.no	
Bryn skole	17 %	34 %	1,9	51 %	64 %	leif.haaland@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Rommen skole	7 %	10 %	1,5	69 %	95 %	Hanne.Christine.Arvang@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Vestli skole	7 %	12 %	2,0	59 %	72 %	hilde.rossum@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Stovner skole	9 %	18 %	1,9	49 %	60 %	ellen.janne.granum@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Seterbråten skole	17 %	26 %	2	65 %	71 %	kristin.lyngstad@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Rødvet skole	14 %	36 %	1,9	40 %	66 %	Rødvet@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Tiurleiken skole	14 %	18 %	1,8	76 %	86 %	Jarle.Sandven@ude.oslo.kommune.no	
Hasle skole	14 %	41 %	2,2	33 %	31 %	Olav.Knutsen@ude.oslo.kommune.no	
Toppåsen skole	14 %	32 %	2,1	42 %	51 %	vigdis.fredheim@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Grorud skole	13 %	27 %	1,9	49 %	63 %	jenny.sundquist@grorud.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Majorstuen skole	13 %	50 %	2,2	26 %	48 %	marianne.matte.stenberg@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Grünerløkka skole	11 %	66 %	2,1	17 %	36 %	ellen.luhr@ude.oslo.kommune.no	
Bjørndal skole	11 %	16 %	1,7	68 %	65 %	marina.badendvick@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Trosterud skole	10 %	18 %	2	58 %	82 %	henriette.randsborg@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Haugen skole	10 %	17 %	1,8	59 %	76 %	eva.hemstad@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Ammerud skole	10 %	16 %	2	63 %	71 %	tone.nordstrom@ude.oslo.kommune.no	Sendt påminnelse 28. des
Rustad skole	10 %	20 %	2,2	49 %	45 %	inger.hallan@ude.oslo.kommune.no	sendt mail 28. des
Hallagerbakken skole	9 %	16 %	1,8	57 %	51 %	merete.mohn@ude.oslo.kommune.no	sendt mail 28. des
Løren skole	9 %	40 %	2,3	23 %	43 %	gro.hoyvik@ude.oslo.kommune.no	sendt mail 28. des
Lilleborg skole	7 %	18 %	2,2	41 %	42 %	gro.kindem.nordstrand@ude.oslo.kommune.no	sendt mail 28. des
Voksen skole	7 %	28 %	2,4	23 %	26 %	bjorg.sandvei@ude.oslo.kommune.no	sendt mail 28. des
St.Sunniva (privat)	0 %	0 %	2,2	19 %	64 %		Snakket med rektor på tlf.

Kilde: Tall fra utdanningsdirektoratet og utdanningsetaten i Oslo

Korrelasjon (C,D) 0,405
p-value (n=25) 1-sided 0,003
p-value (n=25) 2-sided 0,006

6-1.1.5 FUNNENE

Korrelasjonsanalysen for alle 29 skoler under ett viste en sammenheng, men sterkest sammenheng så vi ved skoler med mange barn med innvandrerbakgrunn. Korrelasjonsanalysen for 18 skoler med over 60 prosent andel elever med minoritetsbakgrunn viste en helt klar, statistisk signifikant sammenheng mellom fritaksraten og resultatene i lesing. En korrelasjonsrate på 1 er 100 prosent sammenheng. I vår analyse av de 18 skolene fikk vi en korrelasjonsrate på .57 (57 prosent). Det var en tydelig sammenheng som viste at jo flere som ble fritatt, dess bedre ble resultatet ved disse skolene.

Dette var et gjennombrudd både for VG og for forsker Beck. Han har i mange år jobbet med nasjonale prøver, men ikke klart å dokumentere en slik sammenheng.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Her er korrelasjonsanalysen som dannet grunnlag for avsløringen:
De 18 skolene med over 60 prosent minoritetsspråklige elever:

		andel fritatt	Resultat lesing 5.kl 2012
andel fritatt	Pearson Correlation	1	,569*
	Sig. (2-tailed)		,014
	N	18	18
Resultat lesing 5.kl 2012	Pearson Correlation	,569*	1
	Sig. (2-tailed)	,014	
	N	18	18

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Ved hjelp av datadrevet journalistikk ble det for første gang dokumentert at jo flere som elever som ble fritatt fra prøven i lesing i femte trinn ved skoler med mer enn 60 prosent minoritetsspråklige elever, dess bedre resultater kunne skolen skilte med.

6-1.2 Datainnhenting og analyse av rektorkontraktene

6-1.2.1 Tallene og utvelgelsen

Del to av dataanalysene i dette prosjektet kom i gang etter at VG fikk innsyn i alle rektorkontraktene. VG hadde dokumentert at høy fritak førte til god karakter, nå måtte jeg se om man gjennom rektorkontraktene kunne finne hva rektors motivasjon til å pynte på resultater kunne være.

Jeg fikk tilgang til rektor-kontraktmalen tidlig i januar 2013. En rektor-kilde viste meg i all fortrolighet sin kontrakt som viste at de fikk tallscore for sin innsats på de ulike parameterne i kontrakten. 86 til sammen. Jeg visste med en gang at å få tilgang til alle de utfylte kontraktene til de over 100 rektorer i Oslo, ville åpne for viktige avsløringer. Særlig drevet av dataanalyse. For da skolesjefen og skolebyråden valgte å gi karakter til rektorene, åpnet de også for at dataanalyser av måltallene og rektor-karakterene kunne avsløre viktige sammenhenger.

6-1.2.2. Parameterne

Hvordan kunne jeg få svar på spørsmålene jeg stilte meg i begynnelsen av dette prosjektet? Hvordan kunne jeg, med utgangspunktet i kontraktene, avsløre at prøveresultater var avgjørende for rektorer, og dermed kunne være en sterk driver for at enkelte kan bli fristet til å manipulere tallene?

Fylkesmannen mente at navn på rektor som har undertegnet kontrakten er offentlig informasjon. Arbeidet begynte med at jeg måtte finne ut hvilken skole hver enkel rektor tilhørte. Dette var ikke oppgitt på kontrakten.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Kontraktene var stappfulle med viktig informasjon om rektorenes arbeidsforhold og innblikk i skolehverdagen og motivatorer, men jeg måtte gjøre en avgrensning. En utvelgelse som mest sannsynlig ville gi meg svar på mine spørsmål. Jeg valgte ut ti parametere og bestemte meg for å borre videre på disse. Ytterligere en innsnevring ble gjort når dataanalysen ble kjørt:

- **Andel minoritets elever**

Var det forskjell på rektorer med få eller mange elever med innvandrerbakgrunn. Den første analysen viste jo at det er ved slike skoler man så en klar sammenheng mellom andel fritatte og resultat på prøven.

- **Total vurdering.**

Rektorenes samlede score fra skolesjefen. Hvordan vurderte egentlig skolesjefen innsatsen til rektorene i hovedstaden? (Karakter 1 til 5)

- **Karakter oppnådd grunnleggende ferdigheter.**

Scoren som bygger på alle de individuelle karakterene rektor har fått for elevenes ulike prøveresultater.

- **Karakter nasjonal prøve 5. trinn nivå 1, 8. trinn hvis ungdomsskole.**

Dette er scoren rektor fikk for hvor få elever som havnet på laveste mestringsgrad. Jo færre han klarte å ha i denne gruppen, dess bedre. Naturlig å se på dette, når første del av analysen gikk på tall for lesing 5. trinn.

- **Karakter nasjonale prøver 5. trinn nivå 3, 8. trinn hvis ungdomsskole.**

Dette er scoren rektor fikk for hvor mange av elevene han klarte å løfte til høyeste mestringsnivå.

VG fikk frigitt alle rektorkontraktene i Oslo, og kontrakten nedenfor er offentlig informasjon. Det Fylkesmannen mente burde sladdes, er sladdet i de to av syv sider jeg limer inn her. Dette er kontrakt for rektor ved Kjelsås skole. Det første arket viser alle elevresultatene skolesjefen plukket ut og mente at alle rektorer i Oslo burde måles på. Det går også frem hvilke karakterer denne rektoren fikk på elevenes resultater. Den viser en kolonne for resultatet i 2010, en kolonne for målet som ble satt for året etter og en kolonne for hva resultatet ble i 2011. Kontrakten viser at resultatene på nasjonale prøver er uthevet. Dette viser at dette er resultater skolesjefen/områdedirektør anser som viktig. En nærmere titt viser også at denne rektoren fikk stryk for sin innsats på nasjonale prøver i lesing. Marginene er små. Ark to viser hvilken karakter rektor fikk totalt for sin innsats på de parameterne vedkommende ble målt på i 2011.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

2

Skolen har i 2011 hatt spesielt fokus på følgende resultatmål, jfr gjeldende strategisk kart:

1.1 Grunnleggende ferdigheter:

Styringsparameter	Resultat '0	Mål '11	Resultat '11	Vurdering
Kartlegging av leseferdighet 1. trinn, delpr. 4 (NY)	2,8%	2,5%	100%	1
Kartlegging av leseferdighet 1. trinn, delpr. 8 (NY)	0%	0%	12%	1
Kartlegging av leseferdighet 2. trinn, delprøve 6	5,8%	5,2%	1%	2
Kartlegging av leseferdighet 2. trinn, delprøve 7	6%	2,5%	0%	3
Kartlegging av leseferdighet 3. trinn, delprøve 2	7,5%	7%	6,4%	1
Kartlegging av leseferdighet 3. trinn, delprøve 5	10,1%	5,5%	5,4%	2
Nasjonal prøve i norsk lesing, 5. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 1	11,5	11%	10,7%	1
Nasjonal prøve i norsk lesing, 5. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 3	43%	50%	47,7%	1
Nasjonal prøve i norsk lesing, 8. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 1 og 2			97,5% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i norsk lesing, 8. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 4 og 5			86,7% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i norsk lesing, 9. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 1 og 2				
Nasjonal prøve i norsk lesing, 9. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 4 og 5				
Kartlegging av regneferdighet 2. trinn	1,8%	1,5%	1,9%	1
Kartlegging av regneferdighet 3. trinn	15,6%	10%	4,6%	5
Nasjonal prøve i regning 5. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 1	5,8%	5,5%		x
Nasjonal prøve i regning 5. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 3	54,8%	55%		x
Nasjonal prøve i regning 8. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 1 og 2			10,7% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i regning 8. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 4 og 5			67,2% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i regning 9. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 1 og 2				
Nasjonal prøve i regning 9. trinn (grunnleggende ferdighet), nivå 4 og 5				
Vurdering				2

1.2 Basisfag:

Styringsparameter	Resultat '0	Mål '11	Resultat '11	Vurdering
Osloprøve naturfag 8. trinn				
Standardkarakterer i norsk skriftlig 10. trinn				
Eksamenresultater i norsk skriftlig 10. trinn				
Nasjonal prøve i engelsk lesing, 5. trinn, nivå 1	14%	12%	27,3% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i engelsk lesing, 5. trinn, nivå 3	31,7%	42%	124,6% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i engelsk lesing, 8. trinn, nivå 1 og 2			112,8% av elevene i skolen har lest	
Nasjonal prøve i engelsk lesing, 9. trinn, nivå 4 og 5			152,4% av elevene i skolen har lest	
Standardkarakterer engelsk, 10. trinn				
Eksamenresultater engelsk, 10. trinn				
Standardkarakterer i matematikk, 10. trinn				
Eksamenresultater i matematikk, 10. trinn				
Vurdering				

1.3 Fullføre og bestå

Styringsparameter	Resultat '0	Mål '11	Resultat '11	Vurdering
Andel elever med minst en forekomst av karakteren 1 ved avsluttet grunnskole				
Elevfravær grunnskolen	1,25%	5%	1,16%	2

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

1.5 Leksehjelp og aktivitetsskolen

Styringsparameter	Resultat 10	Mål 11	Resultat 11	Vurdering
Andel elever som får støtte og hjelp i fagene fra organisert leksehjelp (Flelvundersøkelsen)	23%		21,2%	1
Andel elever som sier de gjør leksene sine (Brukerundersøkelsen)			87%	3
Andelen foresatte som er fornøyd med leksehjelptilbudet i Aktivitetsskolen (Brukerundersøkelsen)	79,0%		65%	3
Andelen foresatte som opplever at barnet er trygt i Aktivitetsskolen (Brukerundersøkelsen)	100%	100%	100%	3
Andelen foresatte med barn som trives i Aktivitetsskolen (Brukerundersøkelsen)	85,3%	100%	87,5%	3
Vurdering				3

1.6 Kunst og kultur

Styringsparameter	Resultat 10	Mål 11	Resultat 11	Vurdering
Andel elever som har fått tilbud gjennom Den Kulturelle Skolesekken	100%		85,7%	2
Vurdering				2

Totalvurdering resultater

2/3

6. Overordnede krav og forventninger

Følgende krav og forventninger er overordnede og gjennomgående for samtlige ledere i kommunen uavhengig av sektor og ledernivå:

Overordnede krav og forventninger	Resultater (beskrevet verbalt)	Vurdering
Bruke kommunens verdigrunnlag i bygging av en felles organisasjonskultur		1
Styre aktiviteter innenfor eget ansvarsområde i henhold til fastlagt budsjett		1
Gjennomføre aktiviteter/tiltak/prosjekter innenfor eget ansvarsområde slik er målens i strategiske planer/årsplaner m.m.		1
Gjennomføre ledersamtaler/ medarbeidersamtaler minst en gang pr år		1
Videreføre systematiske HMS-tiltak og følge opp IA-avtale med spesiell fokus på nærvarselsbeid		1

11.03.2017

11.03.2017 10:00:00

Side 2 av 7

Leksekortene - Videregående

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Jeg plottet inn alle karakterene som rektorene ved de respektive skolene hadde fått på de ulike parameterne i Excel-ark. Oversikten besto av tall for 100 rektorer. 27 rektorkontrakter fikk jeg ikke frigitt fra skolesjefen, med begrunnelsen om at det skyldes forhold som nyansettelser, sykemeldinger, nye skoler og annet.

Jeg valgte å ha kolonnene «Total vurdering rektor», ved siden av «Karakter oppnådd grunnleggende ferdigheter». Dette for lettere å se om dette var et spor det var nyttig å jobbe videre med. I likhet med den første delen av analysen, som omhandlet resultater og fritak, valgte jeg å sortere på andel minoritetsspråklige elever. Gjennom arbeidet så langt viste det seg at det er denne filtreringen som viste forskjeller og sammenhenger. Tabellen viste tydelig at det var mange enere og toere for rektorene høyt opp i tabellen. Altså de som hadde flest minoritetsspråklige barn.

SKOLE	KJØNN	ANDEL MINORITETSSPRÅKLIGE ELEVER	TOTAL- VURDERING REKTOR	GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER ELEVENE	KARAKTER OPPNÅDD 5. TRINN NIVÅ 1 (8. trinn hvis ungdomsskol e)	KARAKTER NP 5. TRINN NIVÅ 3 (8. trinn hvis ungdomsskol e)	ANDEL ELEVENE SOM MENER LÆRER KOMMER FOR SENT	ELEVENE SOM MENER LÆRER BRUKER MYE TID PÅ Å ROE NED ELEVENE	FORESATTE SOM MENER BARNET ER TRYGT I AKTIVITETSSKOLEN	forventer følgende fra Utanningset aten (områdedirek tør)
3 Gran skole	K	96,6 %	2,5	2,5	1,0	1,0	3,0	1,0	1,0	
4 Rommen skole	M	95,3 %	3,0	3,0	2,0	1,0	3,0	1,0	2,0	Ønsker mer drøftingstid
5 Mortensrud skole	M	94,30 %	3,0	3,0	1,0	1,0	1,0	1,0	2,0	Gi støtte i vanskelige saker og ryggdekning når det tre
6 Vahl skole	K	92,60 %	2,0	2,0						Hjelp til å få god struktur og riktig ansvarsfordeling i l
7 Stig skole	M	88,4 %	2,0	2,0	1,0		3,0	1,0	5,0	Frihet innefor rammene
8 Furuset skole	M	84,50 %	2,0	2,3	2,0	2,0	2,0	2,0	1,0	
9 Haugen skole	K	83,7 %	2,5	2,5	2,0	3,0	1,0	1,0	5,0	Positive og korrigerende tilbakemld
10 Haugerud skole (u.skole)	M	83,5 %	3,0	4,0	5,0	4,0	2,0	2,0		Prioritet i statlig satsning, elevsaker
11 Linderud skole	M	81,40 %	2,5	2,0	1,0	1,0	2,0	2,0	5,0	
12 Veitvet skole	M	80,50 %	2,0	2,0	1,0	1,0	2,0	1,0	3,0	Må oppleve at overordnet er til stede. At arbeidsgive
13 Skjønhaug skole	K	77,2 %	3,0	4,5	5,0	4,0	3,0	2,0	3,0	
14 Tokerd skole	K	76,00 %	2,5	2,0	2,0	2,0	4,0	2,0	2,0	
15 Holmlia skole	M	73,70 %	3,0	3,0	1,0	1,0	4,0	3,0		Opplever støtte og tydelige krav
16 bjørndal skole	K	72,60 %	2,0	2,0	1,0	2,0	3,0	2,0	1,0	Ønsker ryggdekning på prioriterte områder
17 Rosenholm skole	K	72,10 %	3,0	3,0	5,0	3,0	2,0	3,0	3,0	Enda bedre delegering av ansvar for resultater
18 Lutvann skole	M	71,6 %	2,5	2,5	1,0	4,0		2,0	2,0	Tett på, tydelige forventninger/tilbakemeldinger
19 Seterbråten	K	71,40 %	2,0	2,5	1,0	1,0	2,0	2,0	3,0	Støtte i vanskelige saker, treffe personalet og bidra ti
20 Lofsrud skole	K	70,10 %	3,0	2,0	1,0	1,0	2,0	2,0		Opplever god støtte
21 Haugenstua skole	K	69,60 %	3,0	3,0	1,0	1,0	3,0	3,0	5,0	Får støtte når jeg trenger det og håper det fortsetter
22 Rødtvedt skole	M	67,6 %	4,0	2,0	1,0	2,0	3,0	1,0	5,0	Deltakelse i ansettelsesprosess i ledelsen
23 Gamlebyen skole	K	67,60 %	3,5	2,5	3,0	3,0	4,0	1,0	5,0	Ønsker tettere oppfølging. Det kan av og til oppleve
24 Tveite skole	M	64,70 %	3,0	4,0	2,0	3,0	3,0	2,0	5,0	
25 Jordal skole (ungdomsskole)	M	64,50 %	2,0	1,0	1,0	1,0	2,0	1,0		Oppfølging og støtte når det trengs
26 Stovner skole	K	63,7 %	3,5	3,5	1,0	3,0	3,0	4,0	2,0	Tilbakemld, følge opp avtaler, systemforståelse
27 Apalekka skole (Ungdomsskole)	M	63,40 %	2,5	2,0	2,0	2,0	3,0	1,0	-	Støtte og veiledning når det trengs, fungerer bra.
28 Ellingsrudåsen skole	K	62,8 %	3,0	2,0	4,0	4,0	2,0	4,0	1,0	
29 Frydenborg skole (ungdomsskole)	M	62,60 %		2,0	2,0	2,0	-	-	-	Må kunne henvende meg til deg dersom det er saker jeg trenger råd i
30 Bryn skole	M	62,5 %	3,0	4,0	2,0	2,0	3,0	1,0	3,0	Muligheten til å drøfte store og små utfordringer, led
31 Svarttjern skole	K	62,10 %	3,5	3,0	1,0	1,0	-	3,0	5,0	Støtte i forhold til utagerende elever. Fornøyd
32 Jeriko skole	K	61,30 %	3,0	2,5	1,0	1,0			3,0	
33 Ellingsrud skole (ungdomsskole)	K	61,30 %	2,5	2,5	3,0	3,0	1,0	1,0		Har fungert bra, ingen kriser og behov for hjelp
34 Sinsen skole	M	59,80 %	3,0	3,0	2,0	2,0	3,0	3,0	3,0	Skolen er veldrevet, med en selvstendig ledelse og li
35 Lakkegata skole	K	58,50 %	3,0	2,0	3,0	1,0	4,0	1,0	5,0	Har krav til resultater og de vil komme!
36 Prinsdal skole	K	56,30 %	4,0	4,0	2,0	3,0	4,0	5,0	5,0	Støtte i vanskelige saker, tydelige krav, bli sett på god
37 Toppåsen skole	M	56,10 %	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,0	2,0	opplever at leder er tilgjengelig
38 Vetland skole	K	55,3 %	3,0	3,0						Bistå å rekruttere kompetanse
39 Vetland skole spesialskole	K	55,30 %	3,0	3,0						
40 Hauketo skole (Ungdomsskole)	K	53,90 %								ok
41 Fyrstikkalléen skole	M	53,70 %	2,0	2,0	1,0	1,0	3,0	2,0	-	Et utmerket samarbeid

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

6-1.2.3 FUNNENE

Det var høy korrelasjon mellom rektors totale karakter og vedkommendes karakter på elevenes prøveresultater. For første gang ble det dermed dokumentert at elevenes prestasjoner på nasjonale prøver og andre kartleggingsprøver hadde høyest betydning når rektors totale innsats ble vurdert av skolesjefen. Fikk han dårlig karakter på elevenes prestasjoner, fikk rektor også dårlig total karakter. Korrelasjonen var på .57 (57 prosent) og en av tre av total-karakterer hadde direkte sammenheng med elevenes prestasjoner.

VG hadde funnet motivasjonen til jukset. I rektors samlede innsats, slik skolesjefen vurderer den, var elevens resultater på prøver det mest tungtveiende. For første gang kunne det dokumenteres at det er i rektorens personlige interesse at elevene gjør det bra. At dette også hang sammen med penger, bekreftet skolebyråd Torger Ødegaard 14. februar 2013 overfor VG. Han uttalte at resultater og måloppnåelse var en av flere kriterier for rektorenes lokale lønnstillegg. Gjorde elevene det bra, kunne rektor få bedre lønn. Dette handlet altså om noe mer enn skolens plassering på lister.

Jeg satte meg også ned og talte opp antall stryk-karakterer, enere og toere rektorer fikk for sin innsats på nasjonale prøver (2 parametere).

Jeg fant at rektorer som har over 50 prosent elever med innvandrerbakgrunn fikk karakter 1 eller 2 i 53 av 74 tilfeller. Til sammenligning fikk skoler med under 30 prosent elever med innvandrerbakgrunn karakter 1 eller 2 i 34 av 76 tilfeller.

For første gang kunne man dermed dokumentere den praktiske hverdagen til rektorer i Oslo, og hvordan rektorer på skoler med mange elever med innvandrerbakgrunn levde under mye større press og høye krav enn sine kolleger på skoler med flest etnisk norske elever. Og at skolesjefen strøk mange flere for deres innsats på nasjonale prøver på skolene på østkanten.

Jeg valgte også å vise leseren hvor streng og tilsynelatende urettferdig rektorenes karaktersystem var. For når jeg gikk igjennom tallene kunne jeg se at mange rektorer fikk svært dårlig score, selv om de hadde forbedret resultatene i prøver fra i fjor. Jeg så at målene skolesjefen satte for dem ofte var urealistisk høye. Slik at selv om rektor kunne skilte med en klar forbedring, fikk de ofte strykekarakter.

Rektor ved Stig skole fikk for eksempel stryk-karater selv om han forbedret resultat på prøven med 33 prosent sammenlignet med i fjor. Hensikten var å vise hvordan rektorene bedømmes. Det ble avdekket at rektorer bedømmes strengt og delvis vilkårlig.

Hvor viktig akkurat dette var, kan leses av skolesjefens brev som fulgte med rektorkontraktene. Der var halvparten av brevet viet til å forklare akkurat dette. Argumentet var at dette ikke var matematikk, men at det kunne ligge andre ting bak karakterene. Samtidig skrev skolesjefen at de hadde ambisiøse mål. Dette indikerer at skolesjefen visste at den strenge og tilsynelatende vilkårlige vurderingen ville komme under lupen.

Tallene var små og sannsynligvis var det en elev eller to som avgjorde hvor mange prosent resultatet forbedret eller forverret seg. Det dokumenterte svakhetene i score-systemet rektorene forholder seg til.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Sammenhengen mellom fritak og resultat ble avslørt ved skoler med mange minoritetselever. Sammenhengen mellom elevenes resultater og hvordan rektorer ble vurdert av skolesjefen ble også avslørt ved skoler med mange minoritetselever. Tilfeldig? Betalte rektorene prisen for noe de ikke hadde råderett over - elevsammensetningen? Var det derfor vi oppdaget at skolenes resultater ble bedre, jo flere som ble fritatt, på akkurat disse skolene?

Motivasjonen for at enkelte kan bli fristet til å jukse ble for første gang i Norge dokumentert gjennom VGs dataanalyse. Jukseulturen er dog ikke ukjent i andre land som har tilsvarende testregimer.

6.2 KILDEARBEID OG KILDEKRITISK ANALYSE

I nasjonale prøver og de hemmelige rektorkontraktene i Oslo var det den datadrevne journalistikken som ble motor for kildearbeidet. Uten tall som viste at VG hadde noe mer enn anekdoter å jobbe med, hadde jeg ikke fått tillit hos mange av mine kilder.

6.2.1 Tallene

Sammenhengen mellom fritak og resultater bygger på tall fra Utdanningsdirektoratet og Utdanningsetaten. Direktoratet fikk innsynsbegjæringer og PDF-fil ble hentet direkte fra Utdanningsetatens hjemmeside. Disse tallene var greie å få tak og er tilgjengelige for alle som vil lete.

Lenger ut i arbeidet var det påkrevet å hente konkrete tall for hvor mange som kunne fritas ved 5. trinn på hver skole. Dette bød på problemer fordi få rektorer svarte på mailene, og fordi de var svært tilbakeholdne med å oppgi tall til meg per telefon. Flere purringer og overtalelser måtte til. Et nitid arbeid som ingen forskere hittil hadde gjort. De siste tallene jeg jobbet med kom fra rektorkontraktene, den største avsløringen i denne saken. De var en svært viktig brikke i puslespillet om hva som kan være skoleleders motivasjon til å pynte på resultater på nasjonale prøver.

Da jeg gjorde avgrensninger i datamaterialet, gjorde jeg noen vurderinger som ble førende. Under mitt arbeid oppdaget jeg at enkelte skoler fritok oppsiktsvekkende mange 9. klassinger fra nasjonale prøver. Når man vet at de fleste som fritas i Oslo-skolene fritas fordi de har særskilt norskopplæring, var det svært underlig at de fortsatt ikke kunne norsk godt nok til å ta prøven, etter ni års utdanning i den norske grunnskolen. Dette valgte jeg dog å ikke se nærmere på her, da det ville utvide arbeidet betraktelig. Videre valgte jeg kun å se på fritatte og ikke på fravær. Det kan tenkes at det ligger kritikkverdige forhold også bak fravær, altså at enkelte skoler kan ha høy andel fravær over flere år og en bør spørre seg om det ligger noe mer bak tallene, men dette valgte jeg ikke å se nærmere på.

Når jeg som journalist begir meg ut på analyser hvor jeg selv henter inn tall og kjører analyser, er det helt grunnleggende at alle tall er korrekte. En eneste liten feil, kunne kaste hele hypotesen og ødelegge hele korrelasjonsanalysen. Dette oppdaget jeg under arbeidet.

Et stykke ut i prosjektet ble jeg oppmerksom på at det lå en nyere versjon av filen «elever med annet morsmål enn norsk og samisk». En viktig parameter i alle mine analyser. Feilen oppdaget jeg da jeg valgte å gå igjennom alle tallene opp mot kildene. Senere valgte jeg å skrive ut all grunndata og alle analysene og gå igjennom hver enkel post mot kildene.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Det vil alltid finnes feilmargin i tall. Så også tall jeg fikk fra Utdanningsdirektoratet. Det er vanskelig å si noe om hvorvidt alle tallene som rapporteres inn til direktoratet er 100 prosent korrekte. Det vil finnes mulighet for feilrapportering fra skolene til sentrale myndigheter. Når det gjelder tallene jeg fikk fra rektorene, har jeg vært nødt til å stole på de tallene de oppga. Jeg har ingen mulighet til å kontrollere om tallene er helt korrekte. Når det gjelder bruken av korrelasjon så er det viktig å huske at det viser en positiv sammenheng. Det er ingen fasit. Vår analyse bygger på 18 skoler. Det er forholdsvis få skoler. Likevel går det ikke an å tilbakevise de funnene som er gjort. Journalister er ikke forskere og andre bør stå for forskning som kan trekke bredere konklusjoner. Sammenhengen som ble avslørt er viktig i debatten om nasjonale prøver. Når det gjelder rektorkontraktene og deres karakterer, er det viktig å ha i mente at dette er en skjønnsmessig vurdering gjort av skolesjefen. Hva som ligger bak karakteren på hver enkel parameter kan være ting som ikke er mulig å lese gjennom kontraktene. Likevel er materialet såpass stort at tallkarakterene kan brukes til å finne sammenhenger. Særlig tatt i betraktning hvordan karakterskalaen var definert i kontrakten.

6.2.2 Rektorene

Hvor ofte leser du rektorer i Oslo uttaler seg om kritiske spørsmål i avisene? De er sjeldnere og sjeldnere å finne i spaltene, selv om de til daglig styrer skoler med 56 000 elever og flere hundre lærere. De verken forklarer eller forsvarer kritikkverdige forhold ved deres egen skole, men gjelder det positive oppslag stiller de mer enn gjerne opp.

Hvorfor det er slik kan en spekulere i. Noen mener at medvirkende årsak kan være at de har fått munnkurv av skolesjefen. Alt kanaliseres til Utdanningsetaten som dermed blir enerådende over informasjonen som kommer ut av Oslo-skolene. Min erfaring med dette prosjektet tilsier at dette stemmer. I tillegg er rektorer og lærere også selv veldig skeptiske til medier. Jeg møtte stor motstand, både ved at rektorene nektet og uttale seg og at innsyn ble fysisk hindret.

Etter mitt arbeid med særskilt norskopplærings-saken i 2011, visste jeg dette:

- Jeg må formulere meg med omhu i all min kontakt med skolevesenet.
- Jeg må sende fellesmailer til aktuelle rektorer på en og samme dag.
- Er det påkrevet å snakke med rektorer på telefon, må dette samkjøres og gjøres på en og samme dag.
- Jeg står hele tiden i fare for å bli «Uttestengt». Enten ingen svar, eller anmodning om å ta direkte kontakt med Utdanningsetaten.

Dette måtte jeg gjøre for å få ønsket informasjon, før mine henvendelser nådde via rektorer til Utdanningsetaten. For da visste jeg at slusene ble lukket.

6.2.2.1 Rektorer som ikke ville snakke

Jeg hadde tall fra Utdanningsdirektoratet på mange av de 29 skolene i analysen Likevel valgte jeg å sende en fellesmail til alle for å utelukke eventuelle feil. De fleste mailene jeg sendte til 29 rektorer ble ikke besvart på første forsøk. Jeg ble også oppringt av Utdanningsetaten for å forklare hvorfor jeg etterspurte tall fra rektorer. Kort tid etter var det bråstopp på besvarelser fra rektorene. Jeg måtte purre opp til flere ganger. Arbeidet tok mange dager, men jeg klarte til slutt å fylle inn de hullene jeg hadde i tallene jeg fikk fra Utdanningsdirektoratet.

6.2.2.2 Rektorer som viste meg rektorkontrakten.

Jeg fikk et tips av Utdanningsforbundet om å lete etter en bestemt type rektor, som kunne hjelpe meg med å få tilgang på en rektorkontrakt. Dette var viktig all den tid Utdanningsetaten trenerte med å gi meg innsyn. Jeg kan ikke utdype hva dette tipset går ut på, da jeg er redd for at dette kan identifisere mine anonyme rektorer.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Jeg spurte mine kilder i skolemiljøet om rektorer som kunne passe kriteriet. Etter noen seige uker, hvor jeg både famlet i blinde, ringte rundt på måfå, saumfarte nettet for innlegg fra frustrerte rektorer eller lærere, nileste offentlige journaler, kom gjennombruddet. Jeg kom i kontakt med anonym rektor nr. 1. H*n hadde lest mine artikler om nasjonale prøver i januar 2013 og formidlet at vedkommende var svært glad for at dette hadde blitt avslørt. H*n sa også at disse artiklene var avgjørende for at vedkommende nå var villig til å prate med meg. Komplette anonymitet var en ufravikelig betingelse fra anonym rektor 1. Et møte ble avtalt og jeg listet meg inn på skolen og ble hastet inn på kontoret av rektor. Vedkommende var like nervøs som meg. Vi pratet sammen i en times tid, og på slutten av samtalen kom jeg inn på mitt hovedanliggende: Kan jeg få se på din kontrakt?

H*n sa at vedkommende hadde tillit til meg og dro frem kontrakten for 2012. Det er med skjelvende hender jeg for første gang holdt i en rektorkontrakt. H*n viste meg også vedlegget til kontrakten. Hjertet dunket i ørene når jeg så hva kontrakten inneholdt, og ikke minst hva vedlegget bestod av. Anonym rektor 1 sa seg til og med villig til å kopiere dokumentene til meg, etter litt nøling. Da jeg gikk ut av den skolen, visste jeg at denne kontrakten var viktig. Denne kontrakten måtte allmennheten få tilgang til. Og jeg skjønnte for første gang hvorfor skolesjefen og skolebyrådet kan ha kjempet for å holde kontrakten hemmelig.

Jeg spurte min anonym rektor 1 om h*n satt med en tom kontrakt også. Det gjorde h*n, og den fikk jeg også. H*n fortalte også at det nylig hadde blitt sendt ut lederkontrakt for 2013 til enkelte rektorer i Oslo. Resterende skulle få de i kommende dager. H*n hadde hørt at den nye kontrakten var annerledes. Jeg ble nysgjerrig, men også bekymret. Har skolesjefen valgt å ta bort det som er mest kritikkverdige med kontraktene - 86 måltall og karakter fra 1-5?

Dette måtte jeg vite før jeg kunne publisere avsløringen med rektorkontrakter for 2012. Anonym rektor 1 tipset meg om rektorer som skulle ha fått den nye kontrakten. Men hvem kunne jeg ringe, uten at min henvendelse lå på Utdanningsetatens bord? Etter mye fundering måtte jeg ta en råsjanse og det var full klaff ved første forsøk. For første gang i dette prosjektet hadde jeg flaks. Avgjørende flaks.

Anonym rektor 2 hadde også fulgt med på mine artikler og den påfølgende debatten. Vedkommende var også glad for at dette endelig hadde kommet på banen, men skuffet og frustrert over hvor lett skolesjef Astrid Søggen kategorisk avfeide enhver kritikk som løsrevne historier og uholdbar statistikk. Derfor ville h*n bidra, om det kunne belyse jukseulturen og resultatjaget i Oslo-skolene.

Anonym rektor 2 spurte meg om jeg kunne komme til skolen på kveldstid. Det kunne jeg selvfølgelig og en kveld i februar 2013 satt jeg bak rektors skrivebord og tittet i en pc-skjerm. Der scrollet h*n gjennom rektorkontrakten for 2013. Noe utskrift av kontrakten var uaktuelt, men jeg kunne sitte og se på den sammen med vedkommende. Lederkontrakten var annerledes - her var det ingen parametere. Jeg begynte å kaldsvette. Var jeg for sent ute med avsløringen? Hadde skolesjefen allerede ryddet opp? Så åpnet anonym rektor 2 vedlegget til kontrakten. Så begynte han å scrolle nedover vedlegget som var et Excel-ark. Her var alle parametere, og flere til. Formuleringene mer hårreisende, nye parametere mer opprørende. Skolesjefen hadde altså valgt å ta de fleste styringsparametere ut av selve kontrakten og gjøre dem om til vedlegg til kontrakten. Jeg spurte om

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

jeg kunne ta bilde med min mobil. Det fikk jeg ikke lov til. Jeg skrev ned på blokka det jeg kunne, før vi nervøst avsluttet møtet og jeg kjørte tilbake til VG.

Anonym rektor 1 og 2 bidro til at VG for første gang kunne avsløre rektorkontraktene i Oslo.

5.2.2.3 Funnene

1. VG kunne for første gang gi allmennheten tilgang til hele rektorkontrakten med underbilag for rektorer i Oslo.

2. VG viste at rektorkontrakten besto av 86 parametere (måltall) rektorene ble målt etter.

3. VG avdekket at rektorene fikk karakter på hvert enkelt måltall på en skal fra 1 til 5, hvor 5 var «Fremragende resultater/ledersatferd sammenlignet med forventninger til stillingen» og 1 var «Resultater/ledersatferd som er betydelig under forventninger til stillingen».

4. VG viste at rektorer fikk karakter på hvor lojale de var til skolesjefen. I underbilaget til rektorkontrakten var det forklart hvordan denne karakteren skulle gis: Karakter 5 var «Er alltid lojal mot beslutninger og kan vise til flere eksempler på at tiltak er gjennomført selv om lederen er uenig i beslutningen». Og rektor fikk strykkarakter 1 hvis: «Overordnede kan peke på flere viktige eksempler på at beslutninger ikke er gjennomført som forutsatt, fordi lederen er uenig i beslutningen».

5. VG avslørte at rektorer også ble målt på hvor mange elever de hadde på vedtak om spesialundervisning § 5-1. Dess mindre elever som fikk spesialundervisning, dess bedre karakter til rektor.

6.2.2.4 Rektorer som sto frem

Da rektorkontrakten var i boks, var det viktig å snakke med rektor som kunne stille til intervju. Lillian Bustnes Wittenberg, fylkesleder Oslo, Skolelederforbundet og Tom Wittenberg (styremedlem, Skolelederforbundet) stilte opp. Dette var første gangen i dette prosjektet rektorer i Oslo valgte å kritisere systemet. Jeg tror ikke dette hadde vært mulig så lenge ikke de to avsløringene lå i bunn. Sammenhengen mellom fritak og resultat og ikke minst rektorkontraktene som for første gang ville bli publisert for allmennheten.

Det vil alltid være slik at kilder kan ha egen agenda for å uttale seg i medier. Så også alle rektorene VG har vært i kontakt med. Jeg har forsøkt å ta hensyn til dette i mitt arbeid, men valgt å legge vekt på at rektorene som har stått frem har talt for flere enn seg selv. I tillegg, gi rom til rektorer som i det hele tatt tør å kritisere sin arbeidsgiver offentlig.

6.2.3 UTDANNINGSETATEN

Jeg har tidligere i dette dokumentet kommet inn på utfordringer i kontakt med Utdanningsetaten. Her vil jeg forsøke å gå nærmere inn på dette.

6.2.3.1 Kommunikasjonsrådgiver eneste kontakt

All kommunikasjon har for det meste foregått mellom meg og en kommunikasjonsrådgiver ved etaten. Jeg har ved flere anledninger bedt om intervju med skolesjefen Astrid Søggen. Disse henvendelsene er aldri besvart fra UDE, og sitater fra henne ble sendt på mail via kommunikasjonsrådgiver. Også mailer til andre personer i UDE ble enkelte ganger ikke besvart.

Helt fra starten var Utdanningsetaten etter min oppfatning unnvikende og trenerende.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

De nektet innsyn, nektet å oppgi tall eller svare konkret på spørsmål. Det resulterte i gjentakende henvendelser fra min side.

Tidlig i prosjektet fikk redaktør Helje Solberg skriftlig klage på mine metoder. Denne klagen ble besvart av avdelingsleder Anders Sooth Knutsen, som ikke fikk noen svar tilbake.

Hei,

Utdanningsetaten henvender oss til deg av hensyn til de metoder og fremgangsmåter som journalist Shazia Sarwar har benyttet den siste måneden i kontakt med Utdanningsetaten og osloskoler i forbindelse med nasjonale prøver og fritak.

Vi reagerer på flere ting:

- **Korte frister til å svare med argument om at sak skal i avis dagen etter. Dette har vi blitt møtt med siden 14. desember.**
- **Journalisten har vært svært pågående overfor ulike skoler i Oslo. Vi har de siste dagene hatt rektormøter, og senest i dag fått tilbakemeldinger fra rektorer som er svært oppbrakt over kontakten med journalisten, bl.a. har rektorer opplevd å ha blitt oppringt svært mange ganger på samme dag og følt seg presset til å utdype svar etc.**
- **Stadig nye opplysninger, nye vinklinger, henvisninger til løsreven statistikk og tilbakevendende spørsmål, nye vrier på spørsmål som krever stadig nye kommentarer på nærmest tilsvarende spørsmål.**

Utdanningsetaten har ingen ytterligere kommentar til denne saken. Vi har ikke kapasitet til å bruke mer tid på dette.

Utdanningsetaten har generelt en god dialog med journalister i VG og har respekt for deres arbeidsmetoder. Erfaringen i denne saken tilsier imidlertid at vi må reagere.

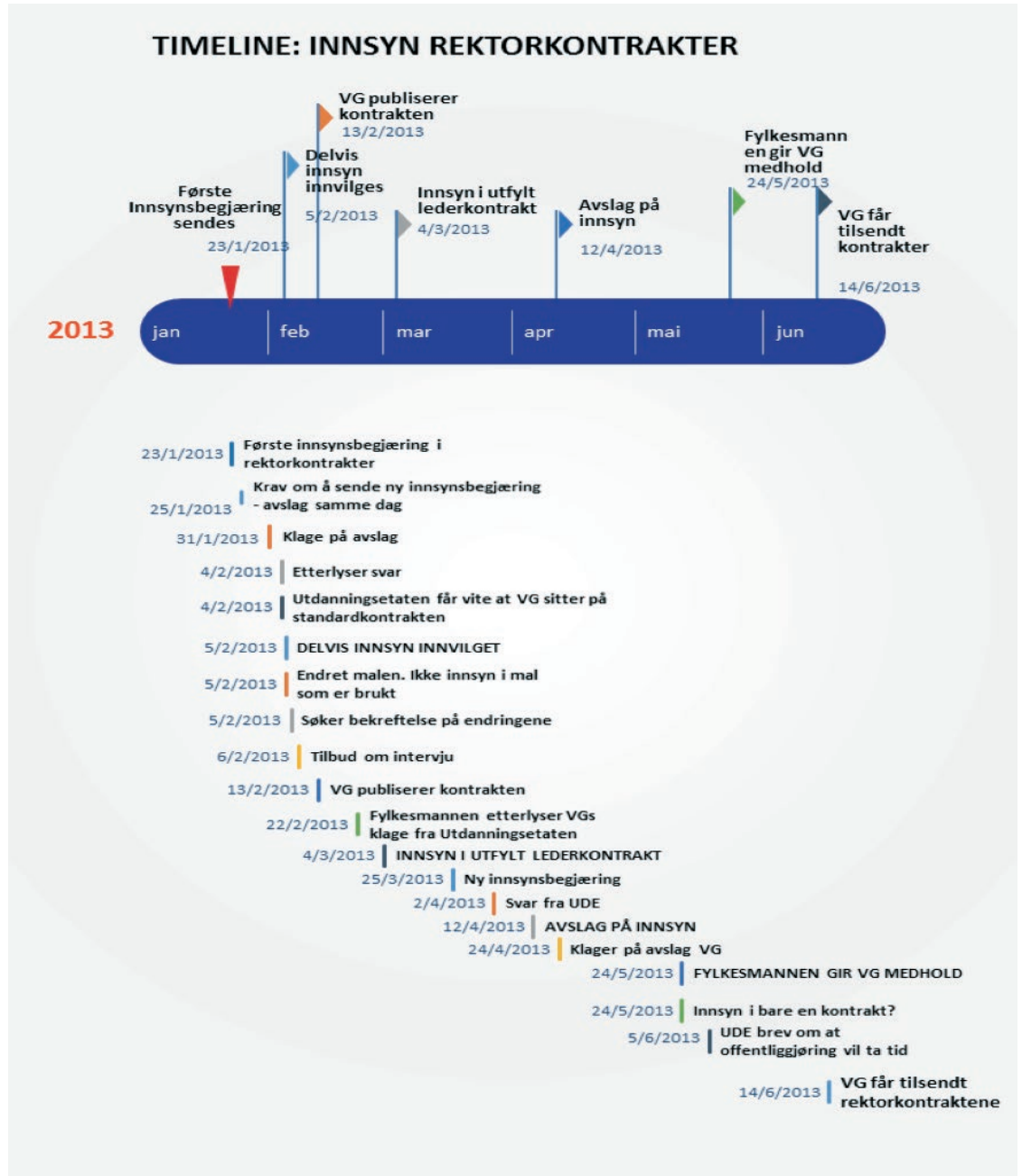
Med vennlig hilsen,

**Hild Lamvik
kommunikasjonsrådgiver**

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

5.2.3.2 Innsynsbegjæring rektorkontrakt

Nedenfor ser du en tidslinje som viser arbeidet med å få innsyn i rektorkontrakter. En mer detaljert oversikt finner du i vedlegg 1.

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

6.2.4 ANDRE KILDER

6.2.4.1 Skolebyråd Torger Ødegaard

Fra desember 2012 til februar 2013 var det helt umulig å komme i kontakt med skolebyråden.

Da VG 13. februar publiserte den hemmelige rektorkontrakten, valgte tidligere kunnskapsminister Kristin Clemet å kritisere avsløringen i sin blogg på Civita. Hun mente at avsløringen ikke dokumenterte at rektorer ble belønnet for elevenes resultater. Dette underbygget hun blant annet med at Skolesjefen hadde tilbakevist dette. Samtidig skrev hun: **«Tilbake til utgangspunktet: En ensidig kobling mellom elevenes faglige resultater og læreres eller rektorens lønn, er hverken tilrådelig eller rettferdig.»**

Skolesjefen Astrid Søgne og Kristin Clemet var noen av de viktigste arkitektene bak innføring av nasjonale prøver og kunnskapsløftet. Førstnevnte ledet Kvalitetsutvalget under Clemet.

Skolebyråd Torger Ødegaard gjorde seg utilgjengelig, men når han først kom på banen dagen etter Clemets blogginnlegg bekreftet han det Søgne og Clemet benektet - resultater og måloppnåelse var ett av flere kriterier for lokale lønnstillegg. VG avslørte dermed det som var utgangspunktet for denne reportasjeserien: Rektorens lønn henger sammen med elevenes resultater. De har personlig incentiv for eventuelt å pynte på elevenes resultater

I juni 2013 viste en omfattende rapport¹⁰ at også lærer belønnes for gode testresultater og et at dette var «et Oslo fenomen».

6.2.4.2 Ekspertkilder

I mitt arbeid med denne saken var samarbeidet mellom meg og Beck veldig viktig. Da han ble opprømt av den første filen med tall jeg sendte ham, skjønnte vi at vi var på sporet av noen vesentlig. Jeg stolte på hans kompetanse, men vi utfordret hverandre på beregningsmetoder og funnene. Arbeidet varte i flere uker og jeg kom tilbake til Beck med stadig nye spørsmål, stadig nye tall, stadig nye usikkerheter. På et tidspunkt sa Beck: «Et sted må du sette punktum». Vi ble enige om at det vi hadde var godt nok, ut fra de forutsetninger og mulighetene vi hadde. Beck ble også den fremste kritiker av funnene. Det er naturlig at forskere konkluderer sine funn, så også her. Han var den bærende stemmen i første artikkel. Beck har tidligere også vært en kritiker av test-kulturen. Det var derfor viktig å hente inn enda en ekspertstemme som kunne vurdere funnene. Det gjorde Kari Smith, professor ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Bergen, som var enig i at funnene var viktige og som i tillegg supplerte med å kontekstualisere funnene med internasjonal forskning. Magnus Marsdal's innspill om å se på korrelasjon helt i starten av prosjektet satte meg på rett spor i denne saken. Marsdal leder en venstreorientert tenketank og det var derfor viktig at jeg fikk koblet på andre eksperter som hadde større kompetanse til å jobbe med/vurdere funnene VG gjorde.

Lektorene ved Høyskolen i Oslo og Akershus var helt avgjørende i oppfølgeren som sto som en kule. For første gang fikk vi vite hva lektorer og studenter på lærerutdannelsen opplever i møte med Oslo-skolene. Lektorene ga meg også tilgang til helt unik innblikk i rektorens utfordringer gjennom spørreskjemaer de hadde brukt i sitt arbeid med lektorene. Hva studentene kunne fortelle om sin praksisperiode i Oslo-skoler var også en

¹⁰Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (2013): Evaluering av nasjonale prøver som system

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

viktig avsløring og enda en brikke som tegnet bildet av resultatjaget og jukseulturen. VG kunne dermed avsløre at elever fikk hjelp under prøvene, drilling i forkant av prøvene og at nærmest identiske prøver ble utlevert i forkant. Alle disse metodene er dokumentert å forekomme under slike tester også i land som USA. Og er kritisert av forskere og fagfolk internasjonalt.

Nils E. Øy og Finn Sjøveit veiledet meg gjennom prosessen i forhold til innsyn og hva jeg hadde krav på. De forklarte meg hvor høyt i lufta det var at etaten brukte paragraf 6.4 til å holde kontraktene unna offentligheten og hvordan brukes av § 25 til det samme var like høyt i lufta. Sistnevnte er forfatter av boken «Innsyn» (2009). Dette var viktig i mitt arbeid da det ga meg kunnskap og dermed selvtillit til å ikke gi meg. Øy ble også sitert i sakene mine.

Jeg valgte også å kvalitetssjekke mine tall med enda en kilde etter at analysene var ferdige. Studentveileder Torbjørn Kornstad ved Matematisk- og naturvitenskapelig fakultet ved Universitetet i Oslo så på tallene for meg.

6.2.4.3 Andre kilder

Utdanningsforbundet, skolelederforbundet, kunnskapsdepartementet, kunnskapsministeren og ledende politikere var andre kilder som uttalte seg i denne saken.

Utdanningsforbundet ga meg god innblikk i hva lærere og rektorer nasjonalt og i hovedstaden mente om sitt arbeid. Jeg leste en rekke brukerundersøkelser som underbygget argumentet om press og resultat-jag. Disse ble omtalt i sakene.

Jeg saumfarte også Atekst og fant gode eksempler på hvordan press og resultat-jag manifesterer seg i ulike deler av landet, og hvordan skolebyråkrater bruker elevenes resultater til skryt. Altså hvor viktig disse resultatene har blitt og hvordan politikere selv har lagt opp til rangering av skolene. Noen av disse eksemplene ble publisert. En viktig kilde var også rapporten «Oppsummering av FM erfaring med nasjonale prøver» datert 1. februar 2012. Det er daværende statssekretær Elisabeth Dahle som nevnte dette i en samtale med meg, men ba meg søke innsyn hos Utdanningsdirektoratet som hadde skrevet rapporten. Der fikk jeg opplyst at denne var unntatt offentligheten. Kunnskapsdepartementet sa seg ukjent med dette, da rapporten aldri var ment å være unntatt offentligheten påsto de. Ett år etter at rapporten ble levert, kunne VG avsløre innholdet i den. Vi søkte følgelig også innsyn i alle rapportene fra 17 fylkesmenn som dannet grunnlag for oppsummeringen og laget saken «Varslet Kristin for ett år siden».

Andreas Halse, nestleder i utdanningskomiteen i bystyret i Oslo og Carl I. Hagen kunne fortelle meg at de over lang tid, særlig førstnevnte, hadde forsøkt å få innsyn i rektorkontraktene. Hemmeligholdet hadde altså vært oppe til diskusjon og i følge Halse vært til stor frustrasjon. Det var altså ikke bare VG som ville ha innsyn i disse kontraktene.

Innsynsbegjæringer og research ga meg også kunnskap om Oslo byråds avgjørelse om lederkontrakter og hva Byrådsavdelingen for finans i Oslo hadde argumentert med for å holde kontraktene unna offentligheten. Kommunal Rapport Vegard Venli og Ivar Johansen (SV) hadde i november 2012 søkt innsyn i kontraktene og blitt nektet dette.

⁹ Marsdal, Magnus (2011): Kunnskapsbløffen

7. TIDSBRUK

Medio desember og frem til medio februar jobbet jeg fulltid med denne saken. Det ble mye kveldsjobbing og overtid. Mars til juni jobbet jeg med saken jevnlig, men jobbet også med andre saker.

8. ERFARINGER

Jeg har erfart at arbeidet VG har gjort og tematikken den berører er helt sentralt for hvilken retning norsk skole skal ta i tiden som kommer. Hvor langt kan og skal skolen styrers ovenfra gjennom tester og byråkrati.

Avgjørende i mitt arbeid ble å bearbeide tallene og finne kyndige fagfolk som kunne kvalitetssikre mitt arbeid og hjelpe meg videre. Inntil tallene var på plass, kunne jeg glemme å få tilgang på kilder som var villig til å snakke. Kanskje trodde de på diskursen om at anekdotene kun var svært få unntak og ingen regel. Jeg ville finne ut om det var en regel.

Med offentlighetsloven i hånd vet vi som journalister at vi har krav på innsyn i det aller meste. Dette er likevel ikke så rett frem som en kan ha inntrykk av. Min erfaring er at skolebyråkratiet i Oslo gjør det de kan for å forsinke og trenere og skape frustrasjon. De vil utfordre deg på hver enkel innsynsbegjæring og henvendelse. Da gjelder det å være standhaftig, vise at man ikke lar seg skremme, kjøre løpet ut og argumentere så godt at fylkesmannen i siste instans gir medhold i alt.

I min kontakt med UDE over flere måneder, har det hendt at jeg også har tråkket feil. Til tider rystet over tonen fra etaten, rant det over for meg ved ett tilfelle. I forbindelse med siste saken i denne serien, må jeg innrømme at spørsmålene jeg sendte etaten var svært krasse og ledende. Jeg fikk kjeft av vaksjef, men argumenterte med at dette er spørsmål jeg hadde stilt, dersom jeg hadde fått intervju ansikt til ansikt eller ved en tv-reportasje. Min erfaring var at uansett hvordan jeg stilte spørsmålene ble de enten ikke besvart, eller besvart delvis. Jeg la meg flat overfor Utdanningsetaten, gjorde om spørsmålene og sendte flere henvendelser. Siste svar i denne saken kom fra kommunikasjonsredaktør Trine Melgård i juni, i forbindelse med artikkelen «- Rektorer i jerngrep»:

«Vi har ingen kommentarer til en så useriøs og feilaktig fremstilling. Du kan gjerne sitere meg på dette.»

Kildearbeid er vanskelig, særlig i slike graveprosjekter. En forventer at en vil ha problemer med tilgang til opplysninger og viktige personer i saker som ofte handler om kriminelle miljøer og lignende. Når man har med offentlige etater å gjøre har man lovfestet rett til å få opplysninger, og der man ikke kan få det, klager man på avslag. Men hva gjør man når maktpersoner i offentlige stillinger ønsker å kvele en sak ved å nekte å svare?

Jeg har lært at som journalist er det viktig å følge sine instinkter. Er det noe som lukter, så skal man grave. Grave så dypt det lar seg gjøre, og ikke la seg skremme av store etater som tror de kan holde på med sitt uten at allmennheten vil få vite om det. Snarere tvert i mot, det er særlig da man skal grave!

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

Det er ikke opptil journalister å vite hva allmennheten skal gjøre med informasjon som er forsøkt skjult. Vår jobb er å legge det frem. Gi den svake parten mest mulig informasjon, slik at den kan ta en kvalifisert avgjørelse. Rektorer og Utdanningsetaten i Oslo er ikke den svake part i denne saken. De er en byråkratisk kjempe med dype politiske forankringer og føringer. Det er elevene og deres foreldre som er den svake part. Særlig elever og foreldre ved skoler med høy andel minoritets elever. Når de har så stor tiltro til rektorene, skal rektorene, som øverste ansvarlige for tusenvis av elever, være helt åpne på hvilke resultater og måloppnåelse de jobber etter og hvordan de lønnes.

9. KONSEKVENSER

Høyre gjorde om på sitt partiprogram og meddelte at de ikke ville innføre resultatkontrakter for rektorer etter Oslo-modellen i andre norske kommuner. I Dagsnytt 18 20. februar 2013 sa skoletalsperson Elisabeth Aspaker (H) at man i Oslo-skolene hadde gått litt vel langt. Oslo-skolen var Høyres utstillingsvindu før VGs avsløring.

VGs avsløringer skapte bred debatt og sakene ble fulgt opp av andre medier. Flere lærere skrev kronikker i riksmidier og sto frem med sin historie om juks og resultat-jag. På lederplass skrev Aftenposten 19. januar 2013 at en gammel mistanke om at Oslo-skoler fritar svake elever for å få bedre resultater, er blitt styrket, og krevde full gjennomgang.

Alle politiske partier reagerte kraftig på VGs avsløringer og krevde at det ble ryddet opp i hvordan rektorkontrakter ble utformet og hvordan rektorer ble målt.

Oslo
16. januar 2014

Shazia Sarwar

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

VEDLEGG 1: Timeline innsyn rektorkontrakter, detaljert

Milepæler i arbeidet med rektorkontrakter

Dato	Hendelse
23.1.2013	Første innsynsbegjæring i rektorkontrakter til Utdanningsetaten i Oslo
5.2.2013	Delvis innsyn innvilges
13.2.2013	VG publiserer kontrakten de har fått tilgang på gjennom eksterne kilder
4.3.2013	Innsyn i utfylt i lederkontrakt
12.4.2013	Avslag på innsyn
24.5.2013	Fylkesmannen gir VG medhold
14.6.2013	VG får tilsendt 100 rektorkontrakter

Arbeidet med innsyn i rektorkontrakter

Dato	Hendelse
23.1.2013	Mail med innsynsbegjæring sendes til kommunikasjonsrådgiver Hild Lamvik.
25-1.2013	Krav om å sende ny innsynsbegjæring - avslag samme dag. Lamvik ber meg sende innsynsbegjæring via skjema. Jeg gjør dette, samtidig som jeg påpeker begjæring allerede er sendt 23. januar. Samme dag får jeg avslag på innsyn i mail fra Heidi Randem
31.1.2013	Klage på avslag. Avslaget er begrunnet med Offentlighetslovens § 14, altså fordi dokumentet er organinternt. Jeg klager på denne begrunnsen og skriver: "(...) arbeidskontrakt som samtlige rektorer i Oslo jobber under, er av allmenn interesse". Jeg ber om at klagesaken sendes til Fylkesmannen. Fylkesmann kopieres inn på mail.
4.2.2013	Etterlyser svar. I mail spør jeg om når svar kan forventes. Randem ringer og sier avslag gjelder utfylte kontrakter. Jeg skriver i mail at jeg vil ha innsyn i standardkontrakt med vedlegg. Fylkesmannen, Søgnen, Lamvik og Melgård kopieres inn i mailen.
4.2.2013	Mail til Søgnen og Ødegaard med en rekke spørsmål med utgangspunktet i lederkontrakt versjon 7 med vedlegg. Ingen av de to spurte svarer på mailen.
5.2.2013	Delvis innsyn i kontrakt. Utdanningsetaten opprettholder avslag i utfylte kontrakter, men sender meg kontraktmalen med "definering av akseptgrad 1 og 2" og veiledning
5.2.2013	I mail til etaten påpeker jeg: "Jeg vil informere om at jeg sitter på hele kontrakten med vedlegg. Både malen og en utfylt kontrakt. Jeg ser at malen du har sendt meg mangler punktene 1.1 - 1.6... altså alle styringsparametere".

De hemmelige rektorkontraktene i Oslo

- 5.2.2013 Jeg søker spesifikk bekreftelse på om punkt 1.1 - 1.6 ikke er del av rektorkontrakten. Svar: En utfylt avtale, som du sitter på, kan inneholde samtlige styringsparametere.
- 6.2.2013 Jeg tilbyr Utdanningsetaten en hel side til tilsvar i avisen, hvis Ødegaard og eller Søgnen stiller til intervju. Dette tilbudet blir aldri besvart. Tautrekking over lengden på sitater foregår over flere dager.
- 13.2.2013 VG publiserer kontrakten, men velger å publisere malen, ikke utfylt kontrakt.
- 22.2.2013 Fylkesmannen etterlyser min klage fra Utdanningsetaten. Ann Kristin Solheim, seniorrådgiver hos fylkesmannen sender en purring til Hild Lamvik og kopierer meg inn i mailen. Samme dag skriver jeg mail til UDE og etterlyser svar på min klage på innsyn i utfylte kontrakter sladdet for personopplysninger.
- 4.3.2013 INNSYN I UTFYLT LEDERKONTRAKT. Anne Tveitan Ferignac (UDE) skriver i mail at grunnet menneskelig svikt er den sladdete utfylte rektorkontrakten ikke sendt tidligere. Innsyn ble innvilget 19. februar.
- 25.3.2013 Ny innsynsbegjæring. Jeg klager på urimelig sladding og sender ny innsynsbegjæring hvor jeg søker full innsyn i lederkontraktene for 2012. Fylkesmannen er kopiert inn i mailen.
- 2.4.2013 Svar fra UDE. UDE skriver at de må vurdere min innsynsbegjæring med kommuneadvokaten.
- 12.4.2013 AVSLAG PÅ INNSYN UDE bruker en rekke nye paragrafer fra Offentlighetsloven til å begrunne avslag.
- 24.4.2013 Klager på avslag VG klager med begrunnelse og henvisning til fylkesmannen i Telemark. Fylkesmannen i Oslo kopiert inn i mailen
- 24.5.2013 FYLKESMANNEN GIR VG MEDHOLD. VG vinner frem på alle avgjørende punkter. Fylkesmannen gir oss mer enn vi krever - rektors navn blir også offentliggjort
- 24.5.2013 Innsyn i bare en kontrakt? Fylkesmannens avgjørelse gjelder en kontrakt. Jeg får dette bekreftet. VG søker på nytt innsyn hos UDE i samtlige kontrakter. I klagen UDE sendte Fylkesmannen fremkom det ikke at jeg søkte innsyn i samtlige kontrakter
- 5.6.2013 Vil ta tid UDE skriver i brev at sladding av kontrakter vil ta tid. Og at de tar sikte på offentliggjøring 21. juni 2013
- 14.6.2013 VG får tilsendt rektorkontraktene og et følgebrev fra UDE fredag ettermiddag. En uke før forespeilet. Kontraktene blir også sendt til Aftenposten og VG

NASJONALE PRØVER

Svake elever for å blåse opp

Av SHAZIA SARWAR og JAN PETTER LYNNAU (foto)

Skoler som fritar en stor andel svake elever fra nasjonale prøver, kan vise til bedre snittresultater enn de som fritar få elever.

Det viser en analyse førsteamanuensis ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo, Christian W. Beck har gjort for VG.

Analysen er bygget på høstens resultater i nasjonale prøver i lesing på 5. trinn ved 29 skoler i Oslo som har fritatt elever og offentliggjort sine tall.

– Funnene er oppsiktsvekkende. En ting peker seg veldig klart ut i analysen – desto flere som fritas fra nasjonale prøver på skoler med mange minoritetselever, dess bedre blir gjennomsnittresultatet på skolen, sier Christian W. Beck.

Beskyldninger

Oslo-skoler har i flere år blitt beskyldt for juks, men frem til nå har det ikke vært mulig å vise at resultatene blir bedre på skoler som fritar mange.

– Det ligger mye mer i tallene fra nasjonale prøver enn det som kommer frem i offentlige meldinger. All statistikk må leses kritisk, og VG har funnet et poeng i resultatene det er god grunn til å sette spørsmålstegn ved. Er fremgangen skolene viser til reell, spør Kari Smith, professor ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Bergen, etter å ha gjennomgått analysen.

Sammenhengen er klar ved alle de 29 analyserte skolene, men sterkest på skoler med høy andel minoritetsspråklige elever.

– Funnene viser at svake elever holdes vekk for å blåse opp resultatene, sier Beck, som har jobbet med utdanningspolitikk og nasjonale prøver i flere år.

Stiller spørsmål

Årets resultater i lesing førte Oslo fylke til topps i landet. Nå setter fagfolk spørsmålstegn ved resultatene.

– Er det i det hele tatt noe ved utdanningspolitikken i Oslo som skulle tilsi at de er så mye bedre enn resten av landet, eller er det bare middelklassefaktoren og fritaksprosenten som er avgjørende? spør Christian W. Beck.

Landsgjennomsnittet i lesing var 2,0, på en skala hvor 1 er dårligst og 3 er best. Oslo kunne skille med et resultat på 2,2 i snitt.

– Skoler kan jukse seg til bedre gjennomsnitt på nasjonale prøver ved å fritta elever som ikke gjør det så bra, men fint kunne tatt testen. Jeg har møtt lærere fra Tromsø til Kristiansand som forteller at dette foregår, sier Magnus E. Marsdal, forfatter av

Ny analyse dokumenterer sammenheng

boken «Kunnskapsbløffen» (2011) og styreleder ved Manifest senter for samfunnsanalyse.

At skoler jukse seg til bedre testresultater er et velkjent fenomen fra forskningen, særlig amerikansk forskning.

– Vi vet fra internasjonal forskning at dess viktigere det er for skolen å score høyt på nasjonale tester, dess mer kreativ vil skolen bli i å finne måter til å blåse opp resultatene, sier Smith.

– Interessante

Analysen viser også at skoler som har få minoritetselever fritar flere av disse, sammenlignet med skoler som har mange minoritetselever.

– Funnene er meget interessante. Jeg ser også at ressurssterke minoritetselever hever snittet på skolen, sier Beck.

VGs kartlegging viser at skoler med tilnærmet lik andel minoritetselever, tilsynelatende kan ha helt ulik praksis på fritak.

Rommen skole i Groruddalen er en av skolene med høyest andel minoritetsspråklige elever, men fritok kun 7 prosent av 5.-klassingene.

De endte opp med et av de svakest resultatene i lesing i byen.

Gran skole med omtrent like mange minoritetsspråklige elever som Rommen skole, fritok derimot tre ganger så mange – og resultatet var markant bedre.

– Årets elever på 5. trinn har en relativt høy lesekompetanse. Andel fritak beskriver elevsammensetningen, og våre elevkull varierer nok mer fra år til år enn på mange andre skoler.

– Gran skoles kunnskap om den enkelte elevs læring og utvikling er det viktigste for oss. Det er trist at gode resultater blir dratt i tvil, sier Anne Myhrvold, rektor ved Gran skole.

Gran skole har fritatt stadig flere fra nasjonale prøver de tre siste årene. Rommen skole har fritatt stadig færre i samme tidsrom.

– Resultatene er viktig for skolen da de sier noe om veien videre og for å sjekke ut at alle elever får den opplæring de har behov for og krav på, sier Hanne Christine Arveng, rektor ved Rommen skole.

0%
fritatt

JERIKO SKOLE: Ingen elever ble fritatt fra Jeriko skole på Lindeberg i Groruddalen – gjennomsnittskaraktøren ble 1,6.

22%
fritatt

GRAN SKOLE: 22 prosent ble fritatt på Gran skole på Furuset i Groruddalen – gjennomsnittskaraktøren ble 2,2.

FAKTA Minoritets

Skole	Andel fritatt
Sinsen skole	32 %
Lakkegata skole	30 %
Bjøråsen skole	30 %
Lusetjern skole	20 %
Vestli skole	7 %
Seterbråten skole	17 %
Trosterud skole	10 %
Ammerud skole	10 %
Møllergata skole	43 %
Gran skole	22 %
Bryn skole	17 %
Stovner skole	9 %
Rødvet skole	14 %
Grorud skole	13 %
Turleiken skole	14 %
Haugen skole	10 %
Bjørndal skole	11 %
Jeriko skole	0 %
Rommen skole	7 %

Kilde: Tall fra Utdanningsdirektoratet i Oslo, og skole

'holdes vekke op resultatene

Skoler i Oslo og fritaksandelen

Skole	Resultat nasjonal prøve i lesing 5. trinn 2012	Andel minoritetsspråklige elever ved skolen	Antall elever
6	2,6	60 %	476
6	2,3	59 %	314
6	2,2	69 %	357
6	2	69 %	339
6	2	81 %	511
6	2	70 %	318
6	2	76 %	373
6	2	71 %	558
6	1,9	80 %	245
6	1,9	97 %	472
6	1,9	63 %	392
6	1,9	64 %	608
6	1,9	68 %	497
6	1,9	65 %	371
6	1,8	85 %	291
6	1,8	84 %	565
6	1,7	73 %	529
6	1,6	56 %	181
6	1,5	95 %	746

DETTE ER ANALYSEN

Analysen bygger på tall VG har innhentet fra Utdanningsdirektoratet og Utdanningssetaten i Oslo, og gjelder nasjonale prøver i lesing for 5. trinn høsten 2012.

Totalt 49 av 106 Oslo-skoler er kartlagt. 57 skoler har ikke offentliggjort sine data, fordi verdien er basert på enten for få elever eller dersom 100 prosent av elevene er fritatt.

Av de kartlagte skolene har 29 skoler fritatt elever. 13 skoler hadde ingen å fritta og syv skoler kunne fritta elever, men fritok ingen. Blant alle de 29 skolene kan man se at skoler der mange av elevene er fritatt fra nasjonale prøver oppnår høyere resultat enn skoler der få av elevene er fritatt.

Sammenhengen er sterkest hos 18 skoler hvor over ca. 60 prosent av elevene har minoritetsspråklig bakgrunn.

toratet, elevene.

■ Skoler som har fritatt 100 prosent av elevene, eller hvor kun 1-4 elever er fritatt, offentliggjør ikke sine tall. ■ Nasjonale prøver i lesing vurderes på en skala fra 1 til 3, hvor 3 er best og 1 er dårligst.

skolens karakteren ble 1,9.

LAKKEGATA SKOLE: 30 prosent ble fritatt fra Lakkegata skole på Tøyen – gjennomsnittskarakteren ble 2,3.

FAKTA NASJONALE PRØVER

- Nasjonale prøver gjennomføres hver høst på femte, åttende og niende klassetrinn. Elevene testes i lesing, regning og i deler av engelskfaget.
 - Elever som har rett til spesialundervisning eller særskilt språkopplæring kan fritas for nasjonale prøver. Det er ikke meningen at alle elever med enkeltvedtak automatisk skal kunne få fritak, det skal gjøres en særskilt vurdering av om de har nytte av prøven eller ikke.
- Kilde: Utdanningsdirektoratet

– STRENG PRAKSIS

Utdanningssetaten ble forelagt funnene i analysen VG har foretatt, og sier følgende i en mail:

«Fritak fra nasjonale prøver er basert på en individuell vurdering av den enkelte elev, og det er uforutsigbart å sammenligne elevene mellom skoler.

Ifølge regelverket kan ca. 30 % av osloelevene vurderes for fritak på grunn av svake norskkarakterer, mot ca. 8 % nasjonalt.

I Oslo ble totalt 7,1 % av elevene fritatt i lesing på 5. trinn, mot 4,9 % nasjonalt. Bare 6 elever i Oslo er registrert uten resultat. Dette viser at Utdanningssetaten har svært god oversikt over gjennomføringen av nasjonale prøver og at regelverket praktiseres strengt».

– Oslo skolene har en streng praktisering av regelverket som innebærer at skolene fritar en mye lavere andel av dem som skal vurderes for fritak. Dette bekreftes av Utdanningsdirektoratet, Kommunerevisjonen i Oslo og forskere som har analysert resultatene fra nasjonale prøver, sier Torger Odegaard (H), kunnskapsbyrådd i Oslo. Kommunerevisjonen gikk igjennom Oslos praksis av fritak i 2010.

– Vi kan ikke uttale oss om Oslo kommunes praksis i 2012. Den har vi ikke undersøkt. Kommunerevisjonens rapport 15/2010 inneholder tall fra 2008, samt noen tall fra 2009, sier Lars Normann Mikkelsen, avdelingsdirektør ved Kommunerevisjonen i Oslo.

! Møllergata skole fritok 43 prosent av alle 5. klassingene som kunne fritas. – Grunnen til at 9 av 21 elever er fritatt i år er at 5 elever er mottakselever, mens de 4 siste elevene er elever med spesialundervisning og individuell opplæringsplan som ikke har forutsetninger til å kunne gjennomføre leseprøven, sier Alf Thomas Ringdal, Rektor ved Møllergata skole. Sinsen skole har også samme forklaring på den høye fritaksandelen.

NASJONALE PRØVER

KRITISK: Lærere og rektorer forteller om sterk press fra skoleeier, og reagerer på rangeringen av skolene, mener Ragnhild Lied, leder i Utdanningsforbundet.

Foto: ROGER NEUMANN

SAGT OM PRESSET

29. november 2010, Agderposten

«Dere har vedtatt at Grimstads elever skal bli ti prosent bedre på nasjonale prøver i lesing og fem prosent bedre i regning. Hvis det fortsatt er et gyldig vedtak, må dere gi oss de rammene vi trenger for å kunne oppnå det».

Marit Megår, tillitsvalgt ved Fjære ungdomsskole til rådmannen i Grimstad

7. desember 2011, Aftenposten

«Jeg blir motivert av konkurranse og har ambisiøse mål. Men jeg synes det er mest relevant å sammenligne oskolen med skolene i andre hovedsteder i Europa».

Skolebyråd i Oslo, Torger Ødegård (H).

19. september 2012, Romerikes Blad

«Målet for politikere og foreldre er at elevene i Ullensakerskolen skal opp på landsgjennomsnittet innen 2014».

Leder i Hovedutvalg i Ullensaker for skole, barnehage og kultur Willy Kviltun (H).

15. november 2012, Aftenposten

«Det er fantastiske resultater – de beste noensinne for Oslo kommune. Rektorene, lærerne og elevene har gjort en veldig god jobb».

Skolebyråd i Oslo Torger Ødegård.

29. desember 2012, Jarlsberg

«Scoren på nasjonale prøver ved Ekeberg og Botne mener vi er et direkte resultat av kommunens lite tilfredsstillende skolepolitikk».

FAU ved Ekeberg skole i Holmestrand.

Tror skoler kan presses til juks

Av SHAZIA SARWAR

Skolebyråkrater presser skoler til drilling av elever, for å oppnå best mulig resultat, på bekostning av optimal undervisning, viser undersøkelser.

Utdanningsforbundet reagerer på de funnene VG har gjort.

– Hvis det er sann at det er ulik fritakspraksis ved ulike skoler, så må en gjøre noe med det. Ulik praksis kan gjøre at nasjonale prøver mister sin legitimitet og verdi, sier Ragnhild Lied, leder i Utdanningsforbundet til VG.

Hun tror skoler kan presses til juks.

– Konkurrans og rangeringen av skolene kan føre til at noen skoler føler seg presset til å pynte på virkeligheten, sier lederen.

Utdanningsforbundet får støtte i at skoler kan velge bort elever for å manipulere resultatene.

– Noen skoler er ærlige og tar med alle elevene, andre vil vise seg frem og unnlater de svake elevene.

Det er naturlig at dette kan oppfattes som juks, sier Geir Martinussen, høyskolelektor ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Hele 9 av 10 rektorer mener at kunnskap som kan telles og måles har fått større verdi de siste årene. 73 prosent av lærerne i grunnskolen føler seg presset til drilling av elever, viser en fersk undersøkelse utført av Respons analyse på oppdrag fra Utdanningsforbundet.

– Uheldig bruk

– Vi hører stadig om uheldig bruk av de nasjonale prøvene, så faren er at elevene lærer mindre og at stadig færre av målene samfunnet har gitt skolen, oppleves som viktig, sier Lied.

Oslo skiller seg klart ut. Her føler lærere press tre ganger så

ofte som lærere i andre deler av landet, viser undersøkelsen.

– Særlig i Oslo har skolene vært under press for å prestere, sier Martinussen.

– Det er ingen tvil om at presset om bedre resultater kommer ovenfra, sier Lied.

På Brattlieseminaret i Oslo i forrige uke, ville statsminister Jens Stoltenberg, gi sin regjering honnør for de stadig forbedringene i prestasjoner av norske elever.

Men glansbildet har en bakside.

Innrømmer

– Presset skolene opplever er svært uheldig. Skoleeier skal bruke nasjonale prøver til forbedring, ikke til forberedelser, sier Marianne Aasen (Ap), leder i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

7 av 10 lærere innrømmer at lokale skolemyndigheters fokus på nasjonale prøver fører til at lærere tilpasser sin undervisning slik at de kan oppnå best mulig snittresultat på nasjonale prøver.

Noen kommuner har satt seg konkrete mål om et gitt snitt innen en bestemt tidsramme.

– Noen har et sportslig tilnærming til dette. Nasjonale prøver er ikke et NM i skole. Her har man totalt misforstått, sier stortingsrepresentant Aasen.

Utdanningsetaten ble forelagt informasjon om undersøkelsene foretatt av Utdanningsforbundet, men ville ikke kommentere saken. Skolebyråd, Torger Ødegård, har ikke svart på VGs henvendelse.

NASJONALE PRØVER

● Får utlevert prøver på forhånd ● Hjelper elever

SLÅR FULL ALARM

Av SHAZIA SARWAR og MATTIS SANDBLAD (foto)

Lærerstudentene har fått et innblikk i praksisen rundt nasjonale prøver, og er sjokkert over det de ser.

VG kunne i går avsløre at skoler som fritar et høyt andel elever fra nasjonale prøver, kan vise til bedre snittresultater enn de som fritar få.

Reagerer sterkt

Lærerstuderenter reagerer sterkt på at svake elever fritas fra nasjonale prøver for å pynte på resultatene.

– Barn som fritas er ikke spøkelser. De er en del av den norske skolen. La barna få prøve. Vi får aldri et realistisk bilde av situasjonen, hvis svake holdes utenfor, sier Malin Tøn Gulbrandsen (22), lærerstuderent ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Hun og hennes medstudenter har sett praksisen rundt nasjonale prøver på nært hold.

– Vi så selv at skoleledelsen delte ut en nesten helt identisk nasjonal prøve til lærere to uker før den nasjonale prøven. I de to påfølgende ukene hadde elevene ingen andre fag enn øving på prøven, sier Gulbrandsen.

– Sjokkert

– Vi var mange som var sjokkerte etter å ha vært ute i praksis, sier Vilde Meder Wennerød (21), som også er lærerstuderent.

De har vært ute i praksis ved Oslo-skoler i to lengre perioder de to siste årene.

– Vi har opplevd stor frustrasjon hos våre studenter etter at de har vært ute i praksis på skolene, og opplevd hvordan skolene driller på prøvene, sier Geir Martinussen, høyskolelektor ved Høgskolen i Oslo og Akershus til VG.

De to høyskolelektorene i

matematikk, bekrefter at prøver ligger tilgjengelige.

De har i lang tid holdt kurs for lærere i Oslo og omegn. Og har gjennom sitt arbeid samlet sammen lærernes erfaringer rundt nasjonale prøver.

Studentene påpeker at det ikke bare er øvingen som er problematisk.

– Utnyttet muligheten

– Vi så hvordan lærere utnyttet muligheten til veiledning under selve prøven. De gikk langt i å hjelpe elevene frem til riktig svar. De anmodet eleven til å prøve igjen dersom svaret var feil, sier Gulbrandsen.

– Medstudenter har fortalt oss at lærere nærmest sto og pekte på de riktige svarene, sier Wennerød.

Hensikten med de nasjonale prøvene skulle først og fremst være å gi lærere og skoler et bedre grunnlag for å tilpasse opplæringen til den enkelte elev, enten eleven har gode eller svake prestasjoner.

Høyskolelektorene mener nasjonale prøver ikke brukes som tiltenkt.

– Mange lærere har fortalt oss at det er vanskelig å hente ut resultatene for sin klasse og sine elever, slik at disse kan brukes til oppfølging. Vi har brakt dette videre til Ut-danningsetaten i Oslo, sier Tellefsen. Både studenter og lærere ved lærerutdanningen mener nasjonale prøver i stor grad bare brukes til rangering.

– Vi opplever at skoler satser på å få relativt sterke elever opp til det beste nivået i nasjonale prøver, fremfor å ta

VORDENDE LÆRERE: Vilde Meder Wennerød (21) (til venstre) og Malin Tøn Gulbrandsen, begge lærerstuderenter, velger å stå frem med sine erfaringer, fordi de er sjokkert over praksisen i skolene.

de svakeste elevene med på nasjonale prøver, sier Martinussen.

De vordende lærerne lar seg ikke skremme av ukultur i norske skoler.

– Jeg vil uten tvil jobbe på en østkant-skole. De er i alle fall ærlige om de utfordringene de har. De er åpne og inkluderende, sier Malin Tøn Gulbrandsen.

– Det viktigste er å følge opp de barna som trenger det mest, sier Vilde Meder Wennerød, som er forberedt på en oppoverbakke når hun kommer ut i jobb som lærer.

E-post: shazia.sarwar@vg.no

Lærere om nasjonale prøver:

● «Lærer 1 forsto det slik på den nasjonale prøven i 8. at man skulle kunne få et passord og kunne gå inn for en oversikt over hva den enkelte elev hadde svart (...). Dette passordet lot seg ikke oppdrive via ledelsen, og da kom følelsen av at nasjonale prøver ikke var verdt noe som helst i det daglige. Ikke fikk han se oppgavene heller».

● «Lærer 2 ble også forespeilet at man skulle kunne gå inn å se på den enkelte elevs kompetanse uten at det lot seg gjøre».

● «Elevene tar ikke nasjonale prøver seriøst, og derfor kan resultatene

ne etter en slik kartlegging «lyve». Det gir ikke karakterer, så elevene er ikke alltiid motivert til å gjøre sitt beste».

● «Det finnes ingen pålegg om å benytte seg av resultatene, og mange skoler har ikke ressurser til å analysere enkeltelevens prøveresultat».

● «Det er verdt å nevne at det ved enkelte skoler, på grunn av den dels offentlige rangeringen, har vært et problem rundt såkalt «teaching for the test».

● «Det er verdiløst å få listet opp alt du ikke kan når det ikke er tid til å gjøre noe med det».

● «Vi opplever nå at poenget med nasjonale prøver er overvåkning av skolene og uttrykker en mistillit til lærerprofesjonen».

● «Nyttet for eleven kunne kanskje heller slik sett vært en konkret tilbakemelding på hva eleven kan og hva eleven bør jobbe med».

● «Det vi jo ser i skolesammenheng er at det ofte er knapt med tid, og det er ikke alltid man har muligheten til å ta tak i resultatene fra nasjonale prøver i undervisningen».

Sitatene er hentet fra prosjektopp-gaver lærere på kurs har levert til høyskolelektorer Geir Martinussen og Helga Kufaaas Tellefsen, ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

INGEN OPPFØLGING:

Høyskolelektor Geir Martinussen og Helga Kufaaas Tellefsen er kritiske til hvordan nasjonale prøver brukes internt på skolen. VG-faksimiler

er under prøven ● Ingen oppfølging av resultatene

– FORHOLDER MEG IKKE TIL RYKTER

Skolesjefen tilbakeviser kritikken fra studenter og lektorer, og mener lærerutdanningen ikke lærer studenter nok.

Skolesjefen i Oslo, Astrid Søgne (bildet), mener at skal man ha en prøve eller eksamen, er det helt naturlig at elevene har vært gjennom prøvesituasjoner som ligner på den man får.

Men understreker at skolene ikke skal øve på nasjonale prøver. Prøvene er nye hvert år, sier hun.

Hva mener dere om at noen lærere hjelper elever til riktig svar?

– Jeg forholder meg ikke til rykter som dette. Hvis noen har noe å melde, får de ta det opp

konkret med meg eller andre, sier hun.

Hvem kontrollerer hvorvidt resultatene brukes til oppfølging også på enkeltelev-nivå?

– Hvis prøven ikke følges opp, har den liten verdi. Noen skoler er flinkere til å analysere resultater og raskt iverksette tiltak enn andre.

– Dessverre erfarer vi at lærerutdanningen ikke vektlegger å lære lærerstudentene analyse av elevresultater og oppfølging. Derfor tilbyr vi et 50 timers kurs for alle lærere i Oslo-skolen i deres første yrkesår for å skolere dem, blant annet i reformen Kunnskapsløftet og oppfølging av elever, avslutter Søgne.

NASJONALE PRØVER

Utdanningsdirektoratet

FIKK RAPPORT:

Her ser du første side av rapporten hvor Utdanningsdirektoratet oppsummerer fylkesmennenes erfaringer med fritak fra nasjonale prøver. Den ble bestilt av kunnskapsminister Kristin Halvorsen.
Foto: NILS BJÅLAND

Fritak

Det er forskjellig fritakspraksis for eksamen og nasjonale prøver. Dett embetene til misforståelser og ulik praksis på forskjellige steder. Fler tilsyn på dette området, og noen embeter gjennomfører egen-initiativ beskrevet som nødvendig, for å få orden på et vanskelig område. D som nevnes under dette punktet:

- Noen antyder at skoleeier/rektor trenger en veileder til § 2
- Flere nevner at det er svak praksis og manglende kunnskap enkeltvedtak hos skole/skoleeier.
- Det stilles spørsmål fra flere embeter ved om det alltid skal.
- Enkeltvedtak, dersom de utferdiges, utferdiges ofte sent.
- Det er ikke alltid foreldrene blir informert om vedtak.
- Det er usikkerhet om kriterier for fritak.
- Det stilles spørsmål om debatten om fritak presser skolene til for lavt antall elever som får fritak.
- Noen nevner at skoler har for lite fritak og reiser bekymring for om de elevene som burde være fritatt faktisk blir det.
- Noen reiser bekymring for at noen skoler/kommuner bruker fritak som strategi for å oppnå bedre resultater.
- Noen embeter sier at de ved stikkprøver stort sett har fulgt takspraksis der reglene er fulgt.

Utdanningsdirektoratets rapport n... tilsyn... belyse dette punktet nærmere.

Teknikk

... av ... es og ... g og ... t). ... å ta ut ... skole ... ole ... PAS... et valg ... m ... er i ... en utf... om d ... juker ...

... elevene regi... fritatt... får en s... n en utf... om d ... juker ...

Etter med res... tene ... ne varie... ktet er ra... på flere ni... verdien a... styrke... et ytterlig... injer for etterark... ved.

Av SHAZIA SARWAR og GUSTAV KNUTSEN

Kunnskapsminister Kristin Halvorsen fikk bekymringsrapport om tilstanden rundt nasjonale prøver for ett år siden.

I rapporten kommer det frem at landets fylkesmenn er bekymret for manipulering. De bekrefter lovbrudd og dårlig fritakspraksis i skoler og kommuner over hele landet.

Det viser den hemmeligholde interne rapporten som VG har fått tilgang til. Rapporten er bestilt av Kunnskapsdepartementet.

Landets 19 fylkesmenn tegner et foruroligende bilde av både fritak ved nasjonale prøver og forberedelser til disse.

De er også bekymret for manipulering gjennom fritak.

«Noen reiser bekymring for at noen skoler/kommuner bruker fritak som strategi for å oppnå bedre resultater», oppsummerer Utdanningsdirektoratet i skrevet datert 1. februar 2012.

– Fritaksparagrafen er en «kan-paragraf», og åpner for skjønnsmessig vurdering, sier Solveig Brustad, avdelingsdirektør i Utdanningsdirektoratet.

Brustad forteller at fylkesmenn har bedt Utdanningsdirektoratet undersøke dette nærmere.

– Er fulgt opp

Det er kunnskapsminister, Kristin Halvorsen (SV), som bestilte rapporten og har fått dokumentert ukulturen rundt fritak.

– Du har hatt internerapporten i ett år. Den bekrefter omfattende problemer med praktisering av fritak. Hva har du gjort med dette?

– Dette er en rapport som vi har bedt om, blant annet for å sikre likere praksis for fritak. Den er allerede fulgt opp med en ny veileder til skoler og kommuner om hvordan fritak skal praktiseres. Vi får en enda mer utfyllende rapport til våren og følger opp videre, sier Kunnskapsministeren.

– Hvorfor er ikke rapportens innhold offentliggjort tidligere?

– Det må du henvende deg til Utdanningsdirektoratet om. Det er det som har unntatt den offentlighet, og ikke Kunnskapsdepartementet. Jeg vet ikke hva slags begrunnelse Utdanningsdirektoratet har hatt og jeg trodde den var offentlig, svarer Halvorsen.

Flere fylkesmenn har gjennomført tilsyn i sine kommuner i løpet av 2012. Noen tilsyn er utført etter at ny veileder for fritak er kommet på plass.

■ Enkelte skoler fritar elever uten belegg. Skolene fritar ikke bare elever som har særvedtak.

■ Det gjøres ikke skriftlig individuelle vedtak om fritak, slik loven krever.

■ Skolene gir ikke foresatte anledning til å uttale seg om saken for fritaksvedtak fattes.

Skolene har fått en rekke pålegg fra fylkesmenn etter disse dokumenterte lovbruddene.

Kristin Halvorsen har fulgt med på VGs dekning av ukultur rundt nasjonale prøver de siste dagene.

– Hvis det legges så stor vekt på om en skole er over eller under en tiendedel i snittresultatet, så vil det åpne for at noen skoler tøyer bestemmelsene så langt de kan for å komme best mulig ut, sier Halvorsen.

Nå krever hun en slutt på at skoler presses av skolemyndigheter.

– Jeg vil meget sterkt oppfordre Oslo-kommune og eventuelle andre kommuner, som har laget en rangeringskultur rundt nasjonale prøver, om å avvikle det.

E-post: shazia.sarwar@vg.no

VARSLER KRISTIN FOR ETT ÅR SIDEN

SAKEN / PRØVEUKULTUREN

- VG har i en serie artikler denne uken avslørt ukultur i praksisen av nasjonale prøver hos enkelte skoler.
- Blant 29 analyserte Oslo-skoler kan man se at skoler der mange av elevene er fritatt fra nasjonale prøver oppnår høyere resultat enn skoler der få av elevene er fritatt.
- Høgskolelektorer og studenter ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus har fortalt at nasjonale prøver ikke følges opp, om intens drilling av elever og at enkelte lærere har hjulpet elever på prøven.
- Det er naturlig at dette kan oppfattes som juks, sier Geir Martinussen, høgskolelektor ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

VG-AVSLØRING har belyst triksing med nasjonale prøver denne uken.

– I vårt arkiv ble rapporten gjort offentliggjort i fjor vår. Kunnskapsdepartementet har arkivert opp-

rinnelig dokument som var unntatt offentligheten, sier Trine Oskarsen, kommunikasjonsrådgiver i Utdanningsdirektoratet.

NASJONALE PRØVER

Her er Oslo- rektorenes hemmelige kontrakt

BLIR IKKE HØRT: – Rektorkontrakten har aldri vært så omfattende som den ble i 2012, sier Lillian Bustnes Wittenberg fylkesleder i Skolelederforbundet. Hun har

Av SHAZIA SARWAR og
FRODE HANSEN (foto)

Gjennom hemmelige kontrakter får rektorer i Oslo-skolene poeng for hvor bra elevene gjør det på prøver – og hvor lojale lederne er mot fattede vedtak.

Flere rektorer hevder at poengene brukes når lønnsstillegg skal fastsettes, og de mener dette kan føre til at de mister fokus.

VG har tidligere i år omtalt en analyse som viser at svake elever holdes vekke fra nasjonale prøver ved Oslo-skoler for at skolene skal kunne vise til et bedre snittresultat.

Oslo kommune nekter å gi innsyn i de full-

■ Måles på prøver og lojalitet ■ Hevder poengscore teller ved lønnsstillegg

stendige kontraktene med underbilag. Disse har blitt holdt hemmelig overfor allmennheten i flere år.

VG har nå fått tilgang til de fullstendige arbeidskontraktene for 2012 og 2013.

De avslører at rektorene blant annet måles spesifikt på resultater på nasjonale prøver, og får utdelt poeng ut ifra dette.

– Det rektorer i Oslo reagerer mest på er at de måles etter hvor mange poeng de scorer. Jeg har vist frem kontrakten til andre fylkesledere, og de er blitt ganske sjokkerte, sier Lillian Wittenberg, rektor ved Vålerenga skole og Skolelederforbundets fylkesleder i Oslo.

Flere rektorer VG har snakket med sier at det er lett å miste fokus, når det er så mange

parametere. Rektorene får poeng etter hele 86 ulike resultatmål.

Fraværet hos lærere og ledere er et parameter rektorer får poeng på. Det samme er andelen elever som får spesialundervisning. Jo færre på spesialundervisning, dess bedre score.

– Tilbakemeldinger som vi får er at det å bli målt etter resultater til enhver tid, gjør noe med deg. Hvis du ikke ser at det er fremgang på skolen din, så får det stor innvirkning på din skolehverdag, sier Wittenberg.

Arbeidskontrakten viser at rektorene også får karakter etter hvor lojale de er til fattede vedtak.

– Blir rektors årlige lønnsstillegg også

fastsatt ut ifra hvor mange poeng de scorer, for eksempel i lojalitet?

– Noen av Oslo-rektorene som har tatt kontakt med oss, mener de har erfart det. Jeg skal ikke påstå at det ikke er slik, sier Solveig Hvidsten Dahl, leder i Skolelederforbundet.

Reagerer på ordlyden

Utdanningsetaten benekter dette og viser til at lønn fastsettes gjennom sentrale og lokale forhandlinger for alle rektorer.

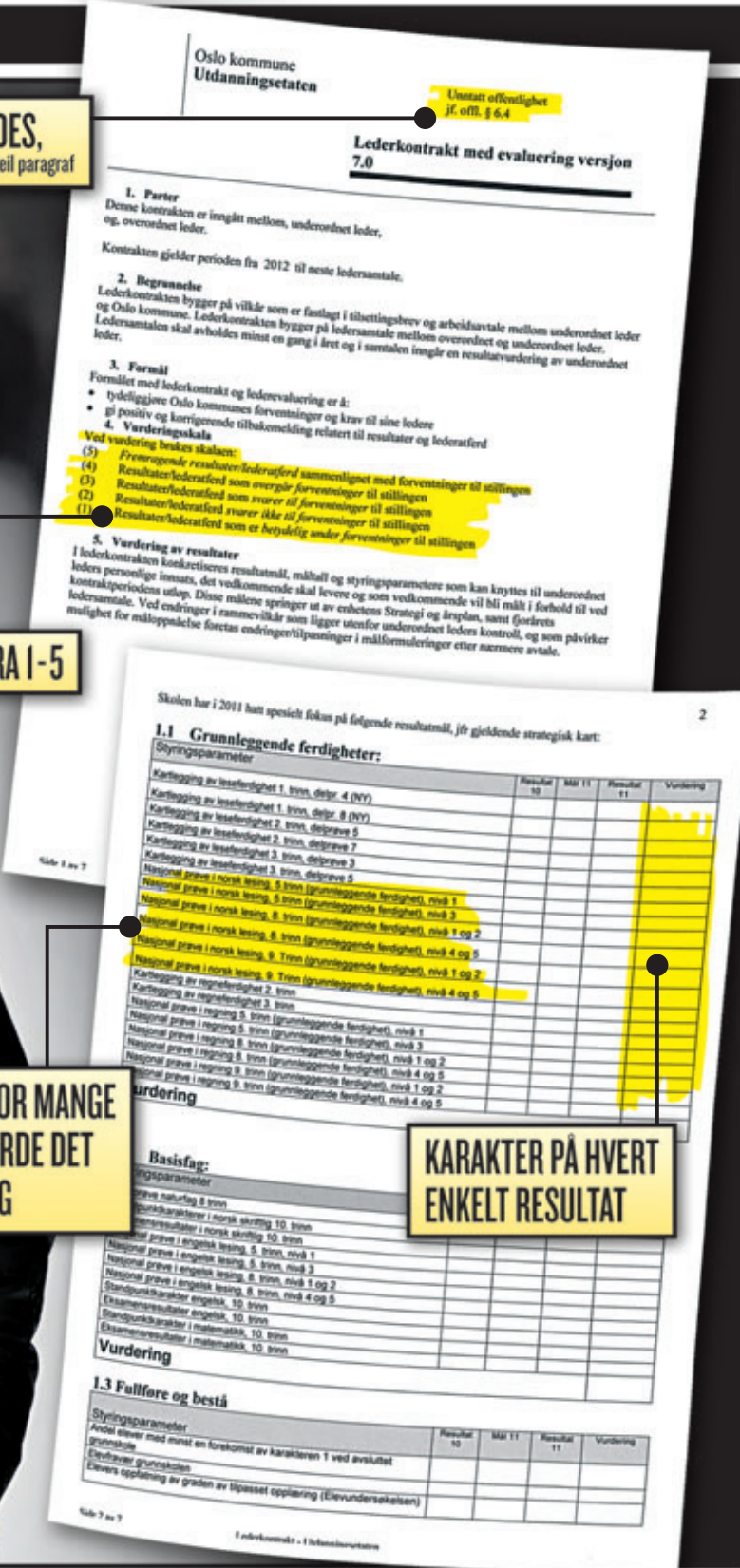
«(...) Ved innføring av ordning med lederkontrakter og lederevaluering for ledere på alle nivåer, åpnes for muligheten til å gi tillegg ut fra

HEMMEGIGHOLDES,
men kommunen har brukt feil paragraf

KARAKTERER FRA 1-5

VURDERES PÅ HVOR MANGE
ELEVER SOM GJORDE DET
BRA ELLER DÅRLIG

KARAKTER PÅ HVERT
ENKELT RESULTAT

FAKTA LEDEKONTRAKTENE

■ Byrådet i Oslo vedtok i 2006 at lederkontrakter og lederevalueringer skulle tas i bruk for ledere på alle nivå i kommunen.

■ Da lederkontrakten ble innført, ble malen påført unntatt offentligheten etter den daværende offentlighetsloven § 6,4, og senere endret til offentleglova § 25.

■ Byrådsavdelingen for finans skriver i et brev datert 27. november i fjor til Kommunal rapport: «Vi foretar for tiden en nærmere vurdering av de rettslige grunnlagene for unntak fra innsyn i lederkontrakter.»

■ Kontraktene ble revidert i byrådet i februar i fjor.

■ Utdanningsetaten har gjort sine egne tilpasninger i lederkontrakten.

■ Rektorenes lederkontrakt fylles årlig ut av både rektor og skolejefen for leder-samtale, deretter avklares innholdet gjennom samtalen. Ved uenighet er det skolejefens versjon som gjelder.

■ En poengskala fra 1 (dårligst) til 5 er en del av denne kontrakten.

Kilde: Oslo kommune, byrådsavdeling for finans og utvikling, byrådsak 1108/06 og 2/2012, «Strategisk planlegging – veiledning» Utdanningsetaten i Oslo.

TILSVARET

- VI KJENNER OSS IKKE IGJEN

Utdanningsetaten i Oslo kjenner seg ikke igjen i misnøyen rundt rektor-kontraktene, men nekter VG innsyn i utfylte lederkontrakter hvor personlige opplysninger er sladdet.

- Vi kjenner oss ikke igjen i din beskrivelse av lederoppfølgingen i Oslo-skolen. Rektorene vurderer årlig sin nærmeste leder i medarbeiderundersøkelsen og gir uttrykk for høy grad av tilfredshet og trivsel, sier etaten i en mail til VG.

Etaten understreker at elevresultater, blant annet nasjonale prøver, ikke er et spesifikt kriterium for lønnsfastsettelse.

På spørsmål om hvorfor standardkontrakten VG har fått tilsendt fra etaten ikke inneholder underbilaget som er en vesentlig del av leder-samtalen, svarer etaten:

- Oslo bystyre har vedtatt 48 måltall for Oslo-skolen. Utdanningsetaten og skolene følger opp målene, blant annet som styringsparametere i lederoppfølgingen.

- En utfylt avtale, som du sitter på, kan inneholde samtlige styringsparametere. Disse er et utgangspunkt for resultatvurderingen av en skoles måloppnåelse. I leder-samtalen prioriterer rektor og nærmeste leder noen utvalgte mål fra skolens strategiske plan.

SAKEN NASJONALE PRØVER

■ VG har i en serie artikler i januar fokusert på praksisen rundt nasjonale prøver hos enkelte skoler.

■ Blant 29 analyserte Oslo-skoler kunne man se at skoler der mange av elevene er frittatt fra nasjonale prøver oppnår høyere resultat enn skoler der få av elevene er frittatt.

■ Forskere mener at elever fritas for å pynte på resultatene.

■ Lærertidningen har også slått alarm om juks og drilling ved nasjonale prøver.

■ Kunnskapsdepartementet fikk for ett år siden bekymringsmelding fra landets fylkesmenn om feil, mangler og manipulering av frittatt ved nasjonale prøver.

SLAKTER HEMMEGIGHOLD

«Forskrekkende», mener en av Norges fremste eksperter innen offentlighet og innsyn, om Oslo kommunes hemmelighold av rektor-kontraktene.

- Ja, dette er både underlig og forskrekkende, sier Nils E. Øy, generalsekretær i Redaktorføreningen og ekspert på Offentlighetsloven.

Byrådsavdelingen for finans viser til § 25 i Offentlighetsloven, når de begrunner avgjørelsen om å nekte innsyn i rektor-kontrakter.

- Det er så meningsløst at enten betyr det at vedkommende som har oppgitt hjemmelen ikke har kunnskap om offentlighetsloven, eller så er det en ren obstruksjon for å trenere innsyn. Begge deler er høyst krittiskverdige sier Øy.

tatt opp lederkontrakten i drøftingsmøter med utdanningsetaten flere ganger.

Etikkespert: Øker risikoen for juks

en individuell vurdering av ledere på flere nivåer», står det i byrådsvedtaket av 2006.

- Uansett om rektorer får konkrete lønnsstillegg basert på poengscore eller ikke, så betyr gode karakterer ofte opprykk på karrierestigen, sier Wittenberg. Fagfolk reagerer på ordlyden og poenggivningen i lederkontrakten.

- Er det hensiktsmessig å sette dette opp som en slags eksamensoppgave, der konklusjonen er en karakter? Jeg tror de fleste ledere i norsk arbeidsliv ville vært ubekymret med å få karakterer på egen innsats, sier Anne Rose Røsbak Feragen, filosof og ekspert i etikk og arbeidsmiljø.

Arbeidskontrakten med underbilag for i år

viser at flertallet av de 86 målekriterier for en skole fra 1-10 trinn handler om prøveresultater.

- En grense for alt

- All måling av elevresultater utsetter oss for en risiko hvor juks kan oppstå, og vi vet at det skjer, men internasjonal erfaring viser at jukse blir tatt over tid, sier Johan From, professor og fagansvarlig for masterprogrammet i skoleledelse ved BI.

- En person som møtes av mistenksomhet og streng kontroll vil være mer tilbøyelig til å jukse enn en person som blir møtt med tillit, sier Røsbak Feragen.

I årets kontrakt som i disse dager blir sendt ut til samtlige rektorer i hovedstaden, har etaten lovet ut 75 styringsparametere, og gjort dem om til underbilag til lederkontrakten.

Dette bilaget vil etaten hemmeligholde.

- I prinsippet gjøres det samme som i fjor, bare på en annen måte, sier Tom Wittenberg, styremedlem i Skolelederforbundet til VG.

Nesten to av tre Oslo-rektorer mener at arbeidssituasjonen har forverret seg de to siste årene, viser en undersøkelse gjort av Skolelederforbundet i fjor høst.

Utdanningsetaten i Oslo utlyste syv rektorstillinger i januar i år.

- Det er vanskelig å rekruttere rektorer i Oslo. Det er stor gjennomtrekk, forteller Lillian Wittenberg.

E-post: shazia.sarwar@vg.no

Stryker resultatkontrakter

VG onsdag 13. februar.

PRØVER PÅ NYTT: Høyres skoletalsperson Elisabeth Aspaker vil gi et nytt navn til partiets resultatkontrakter.

Foto: JAN PETTER LYNAU

Av FRANK ERTESVÅG og SHAZIA SARWAR
Høyre går bort fra kravet om egne resultatkontrakter for rektorer. Nå vil de heller kalle dem «utviklingsavtaler».

Etter at VG forrige onsdag avslørte de hemmelige kontraktene i den Høyre-styrte Osloskolen, har partiet moderert sin ordbruk om saken.

I forslaget til partiprogram for det regjeringsaktuelle partiet, er det et krav at kommunene utarbeider resultatkontrakter med rektorene.

Nå er dette tonet ned, ifølge Høyres skoletalskvinne Elisabeth Aspaker på Stortinget.

Forventninger

– Dette vil videre i vårt program hete utviklingsavtaler. Poenget med disse er at skoleeier (kommunen) har forventninger til rektorer og skoleledere. At det brukes denne typen verktøy kan vel ikke overraske noen, sier Aspaker til VG.

Hun forutsetter at det blir

en dialog mellom kommunene og rektorene om hvor detaljerte avtalene skal være.

I Oslo-rektorenes omstridte resultatkontrakter er det hele 86 ulike resultatmål.

Aspaker vil ikke kommentere Oslokontraktene direkte, men antyder at målsettinger må være realistiske.

– Det er viktig å tenke igjennom hva som er fornuftig å måle. Vi må ikke rapportere oss i hjel heller, sier Høyre-politikeren.

Hun får støtte av sin mulige fremtidige regjeringspartner Frp og partiets utdanningspolitiker Tord Lien.

– Jeg er enig i at det er for mange parametre i kontraktene mellom rektorene og Oslo

Blir slaktet av Kristin Halvorsen

er ubegripelig.

– Jeg ser ingen som helst grunn til at rektor-kontraktene skal være unntatt offentlighet når navn ikke offentliggjøres. Det er viktig at det er en offentlig diskusjon om dette, sier hun til VG.

kommune. Rektorene bør selv delta i formuleringen av målene som skal inngå i avtalene. Men det er helt naturlig at skolelederne blir målt og stilt krav til. Derfor kan jeg ikke forstå Oslo-byrådets grunn til å hemmeligholde dem, sier Lien til VG.

Kunnskapsminister Kristin Halvorsen har selv studert de omstridte rektor-kontraktene.

Hun deler Frps syn på at hemmeligholde det fra Oslo-byrådets side

Halvorsen mener det er viktig at kommunen har klare forventninger til rektorene sine og til skoleledernes måloppnåelse.

– Men den vektleggingen som fremgår av kontraktene i Oslo gir et for smalt bilde av hva som er viktig for å få til en god skole, sier hun – og sikter til resultater av Oslo-prøver, nasjonale prøver, omfang av spesialundervisning og resultatene i Elevundersøkelsen.

Fossror

Halvorsen mener det ikke er mulig å beregne en rektors resultatoppnåelse ut fra hvor mange elever som får vedtak om spesialundervisning på en skole.

Hun synes det er påfallende at Høyre heretter vil kalle resultatkontraktene for utviklingsavtaler i partiprogramprosessen.

– Partiet fossror så fort man går inn i de konkrete forslagene. Dette er enda en operasjon der partiet forsøker å ro seg ut av urolig farvann, vurderer Halvorsen.

PÅLAGT Å VISE KONTRAKTER

Fylkesmannen slår fast at rektor-kontrakter ikke er taushetsbelagte, etter at magasinet Kommunal rapport klaget inn Porsgrunn kommune.

I vedtaket datert 14. februar i år er Fylkesmannen i Telemark klar på at rektor-kontrakter ikke kan unntas offentlighet.

«(...) lederavtalene inneholder ikke opplysninger om noens personlige forhold, slik uttrykket er ment i forvaltningsloven § 13, 1. ledd pkt. 1.» står det i brevet.

– Jeg har ikke sett Fylkesmannens vedtak, men er i utgangspunktet helt enig i beskrivelsen av dokumentene. Vi har heller aldri hevdet noe annet. Det er det prinsipielle i dette, og ikke innholdet i hvert enkelt dokument, som har vært det essensielle, sier kommunalsjef Inger Lysa til Kommunal rapport.

Fylkesmannen har gått gjennom samtlige av rektoravtalene som Porsgrunn kommune ville hemmeligholde, men altså konkludert med at samtlige er offentlige.

E-post: franke@vg.no
 shazia.sarwar@vg.no

Skoleledernes karakterer = elevenes karakterer - REKTORER I JERNGREP

Av SHAZIA SARWAR

Det er en klar sammenheng mellom elevenes prøveresultater og rektorenes karakterer.

Det viser en gjennomgang VG har gjort av alle rektor kontraktene i Oslo.

Alle grunnskolene med høy andel minoritetsspråklige elever «ta-per», sammenlignet med skoler vest i Oslo, der det er langt færre med innvandrerbakgrunn.

– Uansett hvordan du måler dette, så er det samme mønster som går igjen. Når elevenes prøveresultater brukes som et mål på hvor gode rektorene er på den enkelte skole, setter man rektorene i en umulig situasjon, sier Christian W. Beck, førsteamanuensis ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo.

– Resultatene gjenspeiler elevsammensetningen og det kan ikke rektorer gjøre noe med.

Tallene fra rektor kontraktene for 2012, viser at i resultater på nasjonale prøver i lesing for femte trinn, fikk rektorer på skoler på byens østkant 56 prosent flere bunnkarakterer enn sine kolleger på andre siden av byen.

Minst 30 rektorer i grunnskolen i Oslo har fått enere av arbeidsgiveren. Dette til tross for at flere har hatt tydelige forbedringer av resultatene.

VGs gjennomgang viser en klar sammenheng mellom elevenes prøveresultater og rektorens totale karakter.

– De bruker prøveresultater som grunnlag for vurdering av rektorer. Men disse resultatene kan forklares av faktorer utenom skolen, som sosial bakgrunn og fritak, sier Beck.

– Krevende jobb

– Som rektor sier du ja til en utfordrende og krevende lederjobb, så får du passet ditt påskrevet på denne måten. Elevgrunlaget ser ut til å spille liten rolle, sier Solveig Hvidsten Dahl, forbundsleder i Skolelederforbundet.

Hittil har Utdanningsetaten nektet å gi innsyn i de omskrevne kontraktene. Tidligere i år avslørte VG malen for rektor kontraktene, hvor det fremkom at de får karakter på 86 resultatmål.

Fagfolk mente det økte risikoen for rektorjuks med elevresultatene.

– Det er oppsiktsvekkende hvordan disse målingene er blitt brukt, sier Anne Rose Røsbak Feragen,

filosof og ekspert i etikk og arbeidsliv.

Utdanningsetaten i Oslo ble nødt til å gi innsyn i rektor kontraktene, etter at VG klaget inn gjentatte forsøk på hemmelighet til fylkesmannen.

– Rektorene er i et jerngrep de selv ikke kan gjøre noe for å komme ut av. Det er vel dette man kaller catch 22-situasjon, sier Beck.

Skolebyrå i Oslo, Torger Ødegaard, bekreftet i februar i år at resultater og måloppnåelse er ett av flere kriterier for lokale lønstilllegg. Utdanningsetaten skriver i brev til VG 14. juni at lederkontrakten gir god mulighet for strukturert tilbakemelding til den enkelte leder, basert på kjente kriterier.

E-post: shazia.sarwar@vg.no

FAKSIMILE:

VG 13. februar s. 10–11

FAKTA KONTRAKTENE

■ Byrådet i Oslo vedtok i 2006 at lederkontrakter og lederevalueringer skulle tas i bruk for ledere på alle nivå i kommunen.

■ Utdanningsetaten har gjort sine egne tilpasninger i lederkontrakten: Rektorens lederkontrakt fylles årlig ut av både rektor og skolesjefen for ledersamtale, deretter avklares innholdet gjennom samtalen. Ved uenighet er det skolesjefens versjon som gjelder.

■ En poengskala fra 1 (dårligst) til 5 er en del av denne kontrakten. Karakter 1 beskriver resultater/lederadferd som er betydelig under forventning til stillingen.

■ VG har i en serie artikler fokusert på praksisen rundt nasjonale prøver hos enkelte skoler.

■ Blant 29 analyserte Oslo-skoler kunne man se at skoler der mange av elevene er fritatt fra nasjonale prøver oppnår høyere resultat enn skoler der få av elevene er fritatt. Forskere mener at elever fritas for å pynte på resultatene.

PRESTASJONENE:

Tall for 2012 viser at rektorer på skoler med høy andel minoritetsspråklige elever på Oslos østkant, fikk 56 prosent flere bunnkarakterer enn sine kolleger på andre siden av byen.

Foto: CHRISTIAN HELGESEN

INTET SVAR FRA ETATEN

VG har sendt Utdanningsetaten disse spørsmålene:

- 1 Det er en klar sammenheng mellom elevenes prøveresultater og rektorenes karakterer. Det viser en gjennomgang VG har gjort av alle rektor kontraktene i Oslo. Har skolesjefen kommentar til dette? VG har blant annet sett på en parameter: rektorens vurdering ved nasjonal prøve i lesing for 5. trinn. Her ser vi at rektorer med over 50 prosent elever med minoritetsspråklig bakgrunn får karakter 1
- 2 og 2 i 53 av 74 tilfeller. Tilsvarende tall for skoler med under 30 prosent elever med minoritetsspråklig bakgrunn er 34 av 76 tilfeller. Har skolesjefen en forklaring på hvorfor det er slik? VG har i tillegg fremlagt uttalelsene til Christian W. Beck, og har forsøkt å få kontakt med Utdanningsetaten siden tirsdag ettermiddag, men ikke fått svar på mail, sms eller telefon.

Forsker: Skoler fritar svake elever for å blåse opp resultatene

For første gang kan det dokumenteres sammenheng mellom gode resultater på nasjonal prøver, og hvor stort andel elever som fritas.

Av Shazia Sarwar

Skoler som fritar høyt andel svake elever fra nasjonale prøver, kan vise til bedre snittresultater enn de som fritar få elever.

Det viser en analyse førsteamanuensis ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo, Christian W. Beck har gjort for VG.

Analysen er bygget på høstens resultater i nasjonale prøver i lesing på 5. trinn ved 29 skoler i Oslo som har fritatt elever og offentliggjort sine tall.

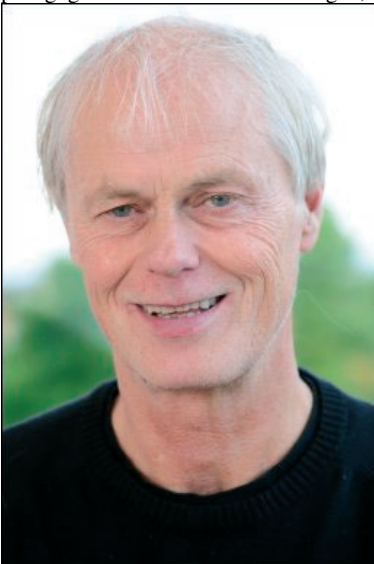
- Funnene er oppsiktsvekkende. En ting peker seg veldig klart ut i analysen - desto flere som fritas fra nasjonale prøver på skoler med mange minoritetselever, dess bedre blir gjennomsnittresultatet på skolen, sier Christian W. Beck.

Vet du noe om dette? [Kontakt oss her!](#)

Beskyldninger om juks

Oslo-skoler har i flere år blitt [beskyldt for juks](#), men frem til nå har det ikke vært mulig å vise at resultatene blir bedre på skoler som fritar mange.

- Det ligger mye mer i tallene fra nasjonale prøver enn det som kommer frem i offentlige meldinger. All statistikk må leses kritisk, og VG har funnet et poeng i resultatene det er god grunn til å sette spørsmåltegn ved. Er fremgangen skolene viser til reell, spør Kari Smith, professor ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Bergen, etter å ha gjennomgått analysen.

Sammenhengen er klar ved alle de 29 analyserte skolene, men sterkest på skoler med høy andel minoritetsspråklige elever.

- Funnene viser at svake elever holdes vekk for å blåse opp resultatene, sier Beck, som har jobbet med utdanningspolitikk og nasjonale prøver i flere år.

Årets resultater i lesing førte Oslo fylke til topps i landet. Nå setter fagfolk spørsmålsteget ved resultatene.

- Er det i det hele tatt noe ved utdanningspolitikken i Oslo som skulle tilsi at de er så mye bedre enn resten av landet, eller er det bare middelklassefaktoren og fritaksprosenten som er avgjørende?, spør Christian W. Beck.

Kreativ manipulering

Totalt 8000 av 56 000 Oslo-elever går ved de 18 skolene hvor resultatene henger tett sammen med andel som fritas.

- Jeg stiller meg kritisk til publiserte resultater. Det blir ofte en meget overfladisk tolkning av tallene. Jeg har full forståelse for at politikerne og samfunnet har behov for å evaluere utdanningskvaliteten i Norge, men jeg er langt fra sikker på at nasjonale prøver av «hele» elevgruppen, som likevel ikke er den «hele» elevgruppen, er den beste måten å gjøre det på, sier Smith.

Landsgjennomsnittet i lesing var 2.0, på en skala hvor 1 er dårligst og 3 er best. Oslo kunne skilte med et resultat på 2.2 i snitt.

- Skoler kan jukse seg til bedre gjennomsnitt på nasjonale prøver ved å frita elever som ikke gjør det så bra, men fint kunne tatt testen. Jeg har møtt lærere fra Tromsø til Kristiansand som forteller at dette foregår, sier Magnus E. Marsdal, forfatter av boka «Kunnskapsbløffen» (2011) og styreleder ved Manifest senter for samfunnsanalyse.

At skoler jukse seg til bedre testresultater er et velkjent fenomen fra forskningen, særlig amerikansk forskning.

- Vi vet fra internasjonal forskning at dess viktigere det er for skolen å score høyt på nasjonale tester, dess mer kreativ vil skolene bli i å finne måter til å blåse opp resultatene, sier Smith.

Interessante funn

Analysen viser også at skoler som har få minoritetselever fritar flere av disse, sammenlignet med skoler som har mange minoritetselever.

- Funnene er meget interessante. Jeg ser også at ressurssterke minoritetselever hever snittet på skolen, sier Beck.

VGs kartlegging viser at skoler med tilnærmet lik andel minoritetselever, tilsynelatende kan ha helt ulik praksis på fritak.

Rommen skole i Groruddalen er en av skolene med høyest andel minoritetsspråklige elever, men fritok kun 7 prosent av 5. klassingene.

De endte opp med et av de svakeste resultatene i lesing i byen.

Gran skole med omtrent like mange minoritetsspråklige elever som Rommen skole, fritok derimot tre ganger så mange - og resultatet var markant bedre.

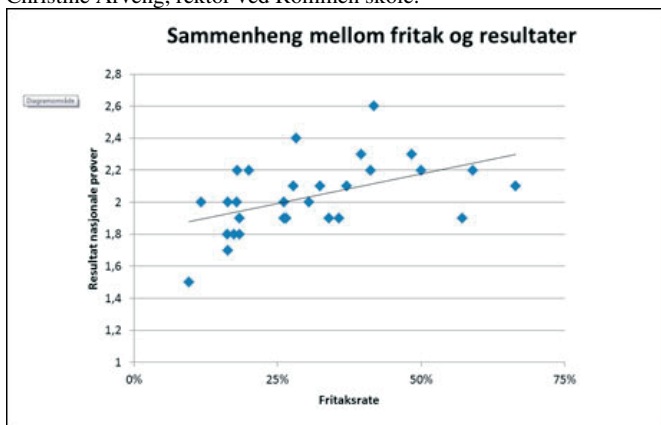
- Årets elever på 5. trinn har en relativt høy lesekompetanse. Andel fritak beskriver elevsammensetningen, og våre elevkull varierer nok mer fra år til år enn på mange andre skoler.

- Gran skoles kunnskap om den enkelte elevs læring og utvikling er det viktigste for oss. Det er trist at gode resultater blir dratt i tvil, sier Anne Myhrvold, rektor ved Gran skole.

Gran skole har fritatt stadig flere fra nasjonale prøver de tre siste årene.

Rommen skole har fritatt stadig færre i samme tidsrom.

- Resultatene er viktig for skolen da de sier noe om veien videre og for å sjekke ut at alle elever får den opplæring de har behov for og krav på, sier Hanne Christine Arveng, rektor ved Rommen skole.

(VG NETT - 17:10 15.01.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Skoler kan presses til juks

Lærere og rektorer føler seg presset til et resultatjag av skolebyråkrater, som går på bekostning av annen undervisning. Noen ganger kan presset bli for stort.

Av Shazia Sarwar

Utdanningsforbundet reagerer på de funnene VG har gjort.

- Hvis det er sånn at det er ulik fritakspraksis ved ulike skoler, så må en gjøre noe med det. Ulik praksis kan gjøre at nasjonale prøver mister sin legitimitet og verdi, sier Ragnhild Lied, leder i Utdanningsforbundet til VG.

Hun tror skoler kan presses til juks.

- Konkurransen og rangeringen av skolene kan føre til at noen skoler føler seg presset til å pynte på virkeligheten, sier lederen.

BAKGRUNN: [Forsker: Skoler fritar svake elever for å blåse opp resultatene](#)

Drilling

Utdanningsforbundet får støtte i at skoler kan velge bort elever for å manipulere resultatene.

- Noen skoler er ærlige og tar med alle elevene, andre vil vise seg frem og unnlater de svake elevene, sier Geir Martinussen, høyskolelektor ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Hele 9 av 10 rektorer mener at kunnskap som kan telles og måles har fått større verdi de siste årene. 73 prosent av lærerne i grunnskolen føler seg presset til drilling av elever, viser en fersk undersøkelse utført av Respons analyse på oppdrag fra Utdanningsforbundet.

- Vi hører stadig om uheldig bruk av de nasjonale prøvene, så faren er at elevene lærer mindre og at stadig færre av målene samfunnet har gitt skolen, oppleves som viktig, sier Lied.

Verst i Oslo

Oslo skiller seg klart ut. Her føler lærere press tre ganger så ofte som lærere i andre deler av landet, viser undersøkelsen.

- Særlig i Oslo har skolene vært under press for å prestere, sier Martinussen.

- Det er ingen tvil om at presset om bedre resultater kommer ovenfra, sier Lied.

På Brattlieseminaret i Oslo i forrige uke, ville statsminister Jens Stoltenberg, gi sin regjering honnør for de stadig forbedringene i prestasjoner av norske elever.

Men glansbildet har en bakside.

- Presset skolene opplever er svært uheldig. Skoleeier skal bruke nasjonale prøver til forbedring, ikke til forberedelser, sier Marianne Aasen (Ap), leder i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

7 av 10 lærere innrømmer at lokale skolemyndigheters fokus på nasjonale prøver fører til at lærere tilpasser sin undervisning slik at de kan oppnå best

mulig snittresultat på nasjonale prøver.

Intern konkurranse

Flere skolebyråkrater har i medier gitt uttrykk for stor glede eller skuffelse alt ettersom hvordan kommunens skoler har prestert ved nasjonale prøver.

- Disse resultatene er blitt så viktig fordi de blir offentliggjort og brukt til rangering av skoler, og skoler blir hengt ut til spott og spe, sier lederen i Utdanningsforbundet.

Noen kommuner har satt seg konkrete mål om et gitt snitt innen en bestemt tidsramme.

-Noen har en sportslig tilnærming til dette. Nasjonale prøver er ikke et NM i skole. Her har man totalt misforstått, sier stortingsrepresentant Aasen.

Lederen i Utdanningsforbundet er også svært negativ til konkurransekulturen, som hun mener ikke motiverer skoler som sliter.

- *Men skoler som gjør det bra, legger selv ut gratulasjonsmeldinger på sine hjemmesider. Er ikke de blitt en del av denne konkurransekulturen?*

- Skolene må også få lov til å glede seg over resultatene. Men jeg syns allikevel det overdrevne fokuset på resultatene er uheldig. Det oppstår en konkurranse mellom skolene, en konkurranse på veldig smale læringsmål, sier Lied.

- *Bør vi ikke ha høye mål for læring i Norge, og bør ikke lærere og rektorer også kunne evalueres?*

- Lærere er ikke redd for å bli sett i kortene. Vi vil ha verktøy som kan følge utviklingen av elevene. Men det kan gjøres på en enda bedre måte hvis vi lager utvalgsprøver, som kan måle trend over tid, avslutter lederen.

Utdanningssetaten ble forelagt informasjon om undersøkelsene foretatt av Utdanningsforbundet, men ville ikke kommentere saken. Skolebyråd, Torger Ødegaard, har ikke svart på VGs henvendelse.

(VG NETT - 16:47 15.01.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Innkalte foreldre til krisemøte etter dårlig resultat

Hun har to barn på to ulike sentrumsskoler i Oslo. Hun er sterkt kritisk til Utdanningsetaten for uakseptabel press i Oslo-skolene.

Av Shazia Sarwar

VG kan i dag påvise at skoler som fritar mange fra nasjonale prøver, kan vise til gode snittresultater. Fagfolk mener skolemyndigheter kan [presse skoler til juks](#).

- Skoleeiere i Oslo utsetter lærerne for en latterlig press. Min erfaring er at lærere gjør så godt de kan. Jeg er ikke kritisk til selve skolen i det hele tatt, men Utdanningsetaten som pusher skolen så hardt, sier Trine Vollan (48), som har to barn på to ulike sentrumsskoler i Oslo.

BAKGRUNN: [Forsker: Skoler fritar svake elever for å blåse opp resultatene](#)

Krisemøte

Trine Vollan sitter som leder av foreldreutvalget i Møllergata skole, hvor en av hennes barn går. I fjor opplevde Møllergata skole dårlige resultater på nasjonale prøver i 5. trinn.

- Foreldre ble innkalt til krisemøte, lærer ble tatt ut av undervisningen og sendt på kurs, mens barna ble sittende igjen med vikarer. Som om lærerne er hele problemet, sier tobarnsmammaen.

Det ble ifølge moren satt i gang krisetiltak for å forbedre resultatene ved nasjonale prøver, men samtidig ble det strammet inn andre steder.

- Skolen fikk beskjed om å spare penger, og måtte fjerne leksehjelpen i sammen tidsperiode, sier en oppgitt Vollan.

Må ordne opp

VGs undersøkelse viser at det er ved skoler med en overvekt av minoritetsspråklige elever, at man ser den største sammenhengen mellom mange fritatte og bedre snittkarakterer.

- Skoler får bare beskjed om å ordne opp, uten at ressursene som trengs følger med, sier Vollan.

70 prosent av minoritetsspråklige elever har særskilt norskopplæring i Oslo. Årlig deles det ut ca. 213 millioner kroner til dette tiltaket i hovedstaden.

-Problemet er at det kreves forbedring, uten å ta hensyn til elevsammensetningen. Det er en selvfølge at man ikke kan forvente samme resultater fra en klasse hvor mange barn kom til Norge for kort tid siden, sier Fau-lederen.

Uholdbart

Begge barna til Vollan går på skoler med høy andel minoritetsspråklige elever. Elevenes norskerferdigheter varierer sterkt. Hun mener bildet er sammensatt og må håndteres deretter.

- Det viktigste for skoleeierne er hva snittet på nasjonale prøver blir. Det er rett og slett uholdbart, sier hun. Foreldre og elever opplever konsekvensene av press og konkurranse i skolen på kroppen.

- Rektor sluttet på Møllergata skole i fjor, og svært få søkte stillingen etter henne. Det skulle egentlig ha vært en prestisjejobb, men folk frykter presskulturen, avslutter Trine Vollan.

Rektor ved den omtalte skolen er opplyst om innholdet i denne artikkelen, men ønsket ikke å kommentere saken overfor VG.

Krever svar fra skolebyråden på prøvepraksis

Flere politikere reagerer på funnene i analysen VG i dag publiserer. Nå krever de svar på hvordan like skoler kan ha ulik praksis.

Av Shazia Sarwar

Carl I. Hagen, gruppeleder i Oslo FrP, reagerer på det som kommer frem i VG sin sak om antallet elever som blir [fritatt fra de nasjonale prøvene](#) på enkelte skoler i Oslo. Han krever nå en grundig redegjørelse fra skolebyråd Torger Ødegaard(H) og ønsker et svar på forbedringer for fritaksreglene.

- Jeg kan ikke se at en følger en streng praksis når det er skoler i Oslo som har 20-40 prosent elever som blir fritatt. Det må være klare objektive kriterier for hvem som skal fritas, ikke skjønn som i dag.

- Jeg har forståelse for at et nyankommet barn fra Somalia kan fritas, men ikke en elev som er født og oppvokst i Norge. Vi kan ikke ha incitament og mulighet for skoleledelsene å pynte på resultatene, sier Hagen.

Snudd på hodet

Det var Krfs, Jon Lilletun, som i 1999 startet ballet med vurdering og kvalitetsutvikling av skolen. Det skjedde gjennom stortingsmeldingen "Mot rikare mål", en nasjonal strategi for vurdering og kvalitetsutvikling.

Nå reagerer partiet på at det sentrale premisset, å fremme kvalitet og organisasjonsutvikling, er byttet ut med ekstern [kontroll og rangering](#).

- Vi kjenner blant annet til eksempler på at elever som sliter er tatt ut når prøvene skal avholdes - sånn at ikke resultatene for skolen skal gå ned. Vi kjenner til at de nasjonale prøvene i altfor stor grad får styre undervisningen, for å få best mulig resultat, sier Krf-lederen, Knut Arild Hareide.

- Da er formålet snudd helt på hodet. Da er testene, konkurransen og rangeringen blitt selve målet - i stedet for elevene, sier Hareide.

Mistanke

[VGs analyse](#) viser at noen Oslo-skoler fritar opp mot 66 prosent av elevene som etter regelverket kan fritas. Det vil si elever med særskilt norskopplæring eller spesialundervisning.

60 prosent av alle barn med utenlandsk bakgrunn, de fleste født og oppvokst i Norge, og med minst to år i barnehagen, får særskilt norskopplæring.

Selv om disse elevene kan fritas, er det ingen automatikk i dette. Alle elever skal få en særskilt vurdering før fritak innvilges.

- Vi ber om en redegjørelse fra byråden for hvorfor det er så store forskjeller mellom skolen, og hvorfor andelen som blir fritatt har doblet seg siden 2008. Dette kaster mistanker over Osloskolen, og det må vi få ryddet opp i, sier Andreas Halse (Ap), nestleder, kultur- og utdanningskomiteen.

Omstridte prøver

En samstemt Storting gikk i sin tid inn for å innføre nasjonale prøver i Norge. Internasjonalt har det vært massiv kritikk mot standardiserte prøver.

Senest i forrige uke nektet enkelte lærere i Seattle i USA å gjennomføre de pålagte testene.

- Dette har vi advart mot helt siden prøvene ble innført. Dessverre fikk vi rett. Stortinget og skolebyråkratene ser på skolen som en fabrikk, hvor ungene skal produsere testresultater som gjør det mulig for politikerne å vinne neste valg, sier Bjørnar Moxnes, leder i Rødt.

Politikerne mener at mistanke om juks svekker legitimiteten til nasjonale prøver.

- Det kan være gode grunner til at skolene har fritatt disse elevene. Nettopp derfor er det viktig at vi får en skikkelig gjennomgang, så vi ikke får et inntrykk av at skoler fritar elever for å oppnå bedre resultater.

Snillisme

Oslo FrP satt i byråd med Høyre i Oslo fra 2003-2011 og er i dag en del av det borgerlige flertallet i Oslo.

Carl I. Hagen fremhever at han er positiv til å ha nasjonale prøver og at de offentligjøres, men for at de skal ha en funksjon må antallet som blir fritatt være basert på objektive kriterier.

- Hovedgrunnene for å offentliggjøre skolenes resultater er for å gi foresatte informasjon om skolene i Oslo og fordi en skal kunne sammenligne skoler slik at en kan lære av hverandre. Men da må det være en reell mulighet å kunne sammenligne skolene. Å fritta noen elever fordi de er minoritets elever er snillisme i praksis, sier Hagen.

(VG NETT - 21:20 15.01.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

Oslo-rektorer belønnes for elevresultater

Gjennom hemmelige kontrakter får rektorer i Oslo-skolen poeng for hvor bra elevene gjør det på prøver - og hvor lojale lederne er mot fattede vedtak. Det viser rektor-kontraktene VG har fått tilgang til.

Av Shazia Sarwar

Flere rektorer hevder poengscoren teller ved lønnsstillegg og opprykk, mens etikketsperter mener dette øker risikoen for juks.

VG har tidligere i år omtalt en [analyse som viser at svake elever holdes vekke](#) fra nasjonale prøver ved Oslo-skoler for at skolene skal kunne vise til et bedre snittresultat.

Oslo kommune nekter å gi innsyn i den fullstendige rektor-kontrakten med underbilag. Denne har blitt holdt hemmelig overfor allmennheten i flere år.

VG har nå fått tilgang til Oslo-rektorenes fullstendige arbeidskontrakt for 2012 og 2013.

[Les kontraktene her](#)

De avslører at rektorene blant annet måles spesifikt på resultater på nasjonale prøver, og får utdelt poeng ut ifra dette.

Får poeng

- Det rektorer i Oslo reagerer mest på er at de måles på hvor mange poeng de scorer. Jeg har vist frem kontrakten til andre fylkesledere i ledermøte og de har blitt ganske sjokkerte, sier Lillian Bustnes Wittenberg, rektor ved Vålerenga skole og Skolelederforbundets fylkesleder i Oslo.

Flere rektorer VG har snakket med sier at det er lett å miste fokus, når det er så mange parametere. Rektorene får poeng etter hele 86 ulike resultatmål.

Fraværet hos lærere og ledere er et parameter rektorer får poeng på. Det samme er andelen elever som får spesialundervisning. Jo færre på spesialundervisning, dess bedre score.

- Tilbakemeldinger som vi får er at det å bli målt etter resultater til enhver tid, gjør noe med deg. Hvis du ikke ser at det er fremgang på skolen din, så får det stor innvirkning på din skolehverdag, sier Wittenberg.

Belønnes for gode resultater

- Fastsetter mål og skaper entusiasme for målene
- Viser respektfull atferd overfor brukere og medarbeidere
- Har åpen kommunikasjon, er utviklingsorientert, tydelig og inkluderende
- Utvikler, ansvarliggjør og synliggjør medarbeidere og kollegaer
- Er lojal mot fattede vedtak og etiske retningslinjer

8. Vurdering av oppfyllelse av ledelsesprinsippene.

Ledelsesprinsippene skal konkretiseres gjennom handlingsorienterte indikatorer for atferd i den enkelte ledelsesfunksjon:

LEDELSESPRINSIPP MED INDIKATORER	Vurdering
Setter brukernes behov i sentrum og skaper resultater: -	
Fastsetter mål og skaper entusiasme for målene: -	
Viser respektfull atferd overfor brukere og medarbeidere: -	
Har åpen kommunikasjon, er utviklingsorientert, tydelig og inkluderende: -	
Utvikler, ansvarliggjør og synliggjør medarbeidere og kollegaer: -	
Er lojal mot fattede vedtak og etiske retningslinjer: -	

De konkrete vurderingene framkommer av vedlegg 2, Skjema for akseptgrader, del 2

FÅR KARAKTER FOR LOJALITET (SE SISTE SIDE)

9. Personlige utviklingsmål

Etter en vurdering av den underordnede leders lederatferd i forhold til kommunens ledelsesprinsipper og den konkrete måloppnåelse, avtales resultatmål og personlige utviklingsmål som vil bli tillagt særskilt vekt når vedkommendes lederinnsats skal vurderes ved periodens utløp. Resultatmålene nedfelles i en tabell basert på strategi og årsplan for den enheten lederen har ansvaret for.

Personlig utviklingsmål fra forrige år	Tilbakemelding/konklusjon:
Personlig utviklingsmål i året som kommer:	

Arbeidskontrakten viser at rektorene også får karakter etter hvor lojale de er til fattede vedtak.

- *Blir rektorers årlige lønnstillegg også fastsatt ut ifra hvor mange poeng de scorer, for eksempel i lojalitet?*

- Noen av Oslo-rektorene som har tatt kontakt med oss, mener de har erfart det. Jeg skal ikke påstå at det ikke er slik, sier Solveig Hvidsten Dahl, leder i Skolelederforbundet.

Utdanningssetaten benekter dette og viser til at lønn fastsettes gjennom sentrale og lokale forhandlinger for alle rektorer.

«(...) Ved innføring av ordning med lederkontrakter og lederevaluering for ledere på alle nivåer, åpnes for muligheten til å gi tillegg ut fra en individuell vurdering for ledere på flere nivåer», står det i byrådsvedtaket av 2006.

- Uansett om rektorer får konkrete lønnstillegg basert på poengscore eller ikke, så betyr gode karakterer ofte opprykk på karrierestigen, sier Wittenberg.

- Risiko for juks

Fagfolk reagerer på ordlyden og poenggivningen i lederkontrakten.

- Er det hensiktsmessig å sette dette opp som en slags eksamensoppgave, der konklusjonen er en karakter? Jeg tror de fleste ledere i norsk arbeidsliv ville vært ubekvemme med å få karakterer på egen innsats, sier Anne Rose Røsbak Feragen, filosof og ekspert i etikk og arbeidsmiljø.

Arbeidskontrakten med underbilag for i år viser at flertallet av de 86 målekriterier for en skole fra 1.-10. trinn handler om prøveresultater.

10. Forpliktelse for overordnet leder

Den overordnede leder forplikter seg til å følge opp underordnet leder gjennom hele året. I tabellen nedenfor angis det behov underordnet leder har for støtte og oppfølging for at målene skal nås. Dette er forpliktende for overordnet leder.

Antall støttes og oppfølging fra overordnet i forrige ledersamtale	Tilbakemelding/konklusjon:
Forventninger til overordnet i året som kommer:	

11. Karriereplaner

Den underordnede leders videre karriere skal være tema i ledersamtalen og konklusjonen nedfelles i lederkontrakten. Med karriere menes fremtidige jobber. Plan for karriereutvikling de nærmeste 1-3 år tar utgangspunkt i underordnet leders ønsker basert på realistiske ambisjoner om fortsatt lederstilling, eventuelt annen stilling i eller utenfor virksomheten.

Karriereutvikling, mål og tiltak 1-3 år:	Tilbakemelding/konklusjon på forrige års ønsker:
Reviderte karriereplaner	

VED UENIGHET ER DET SKOLEEIERES VERSJON SOM GJELDER. (Gjelder alle målekriteriene)

12. Totalvurdering

Overordnet leder konkluderer vurderingen i en totalvurdering av hvordan den underordnede leder innfrir forventninger til leveranser og lederatferd i vedkommendes nåværende stilling. Totalvurderingen viser den overordnedes generelle inntrykk, og ikke et matematisk gjennomsnitt av hver enkelt vurdering. Totalvurderingen gis ved å bruke begrepene "Fremragende" osv., ikke ved bruk av tall.

Totalvurdering av resultater/leveranser:	Totalvurdering av lederatferd:
--	--------------------------------

13. Kommentarer underordnet leder

Denne rubrikken fylles ut av underordnet leder dersom hun eller han har flere kommentarer eller er uenig i det som overordnet leder har skrevet.

Underordnet leders kommentarer:

MUNNKURV OVERFOR REKTOR

14. Offentlighet og gyldighet

Lederkontrakt og evaluering er ikke gjenstand for offentlighet eller tilgjengelig for andre med mindre det er spesielt avtalt. Lederkontrakten inngås mellom underordnet leder og nærmeste overordnede. Dersom overordnet leder slutter i sin stilling, er innholdet forpliktende for vedkommendes etterfølger inntil ny kontrakt foreligger. Dersom underordnet leder slutter, vil resultatmålene være forpliktende for etterfølger.

- All måling av elevresultater utsetter oss for en risiko hvor juks kan oppstå, og vi vet at det skjer, men internasjonal erfaring viser at juksere blir tatt over tid, sier Johan From, professor og fagansvarlig for masterprogrammet i skoleledelse ved BI.

I kontrakten som i disse dager blir sendt ut til samtlige rektorer i hovedstaden har etaten løftet ut 75 styringsparametere, og gjort dem om til et underbilag, til lederkontrakten.

Dette underbilaget vil etaten holde hemmelig.

- I prinsippet gjøres det samme som i fjor, bare på en annen måte, bekrefter Tom Wittenberg, styremedlem i Skolelederforbundet til VG.

- Grense for alt

Lederkontrakt med evaluering versjon
7.0**HEMMELIGHOLDES,
men kommunen har brukt feil paragraf****1. Parter**

Denne kontrakten er inngått mellom, underordnet leder, og, overordnet leder.

Kontrakten gjelder perioden fra 2012 til neste ledersamtale.

2. Begrunnelse

Lederkontrakten bygger på vilkår som er fastlagt i tilsetningsbrev og arbeidsavtale mellom underordnet leder og Oslo kommune. Lederkontrakten bygger på ledersamtale mellom overordnet og underordnet leder. Ledersamtalen skal avholdes minst en gang i året og i samtalen inngår en resultatvurdering av underordnet leder.

3. Formål

Formålet med lederkontrakt og lederevaluering er å:

- tydeliggjøre Oslo kommunes forventninger og krav til sine ledere
- gi positiv og korrigerende tilbakemelding relatert til resultater og lederatferd

4. Vurderingsskala

Ved vurdering brukes skalaen:

- (5) Fremragende resultater/lederatferd sammenlignet med forventninger til stillingen
- (4) Resultater/lederatferd som oversgår forventninger til stillingen
- (3) Resultater/lederatferd som svarer til forventninger til stillingen
- (2) Resultater/lederatferd svarer ikke til forventninger til stillingen
- (1) Resultater/lederatferd som er betydelig under forventninger til stillingen

5. Vurdering av resultater

I lederkontrakten konkretiseres resultatmål, måltall og styringsparametere som kan knyttes til underordnet leders personlige innsats, det vedkommende skal levere og som vedkommende vil bli målt i forhold til ved kontraktperiodens utløp. Disse målene springer ut av enhetens Strategi og årsplan, samt fjorårets ledersamtale. Ved endringer i rammevilkår som ligger utenfor underordnet leders kontroll, og som påvirker mulighet for måloppnåelse foretas endringer/tilpasninger i målformuleringer etter nærmere avtale.

KARAKTERER FRA 1-5

Side 1 av 7

BI-professor Johan From sier at fokuset på juks er overdrevet og at han ikke har noe problem med at rektor får et mer presist ansvar for oppfølging av resultater.

- Både klare forventninger og definerte mål er bra, men det er en grense for alt. Mennesker som blir målt og kontrollert på detaljnivå opplever å bli undervurdert og mistenkeliggjort, sier Røsbak Feragen.

- En person som møtes av mistenksomhet og streng kontroll vil være mer tilbøyelig til å jukse enn en person som blir møtt med tillit, sier Røsbak Feragen.

Nesten 2 av 3 Oslo-rektorer mener at [arbeidssituasjonen har forverret seg](#) de to siste årene, viser en undersøkelse gjort av Skolelederforbundet i fjor høst.

Utdanningsetaten i Oslo utlyste syv rektorstillinger i januar i år.

- Det er [vanskelig å rekruttere rektorer i Oslo](#). Det er stor gjennomtrekk, forteller Lillian Wittenberg.

- Kjenner oss ikke igjen

Utdanningsetaten i Oslo kjenner seg ikke igjen i misnøyen rundt rektorkontraktene, men nekter VG innsyn i utfylte lederkontrakter hvor personlige opplysninger er sladdet.

- Vi kjenner oss ikke igjen i din beskrivelse av lederoppfølgingen i Osloskolen. Rektorene vurderer årlig sin nærmeste leder i medarbeiderundersøkelsen og gir uttrykk for høy grad av tilfredshet og trivsel, sier etaten i en mail til VG.

Etaten understreker at elevresultater, blant annet nasjonale prøver, ikke er et spesifikt kriterium for lønnsfastsettelse.

På spørsmål om hvorfor standardkontrakten VG har fått tilsendt fra etaten ikke inneholder underbilaget som er en vesentlig del av ledersamtalen, svarer etaten:

- Oslo bystyre har vedtatt 48 måltall for Osloskolen. Utdanningsetaten og skolene følger opp målene, blant annet som styringsparametere i lederoppfølgingen.

- En utfylt avtale, som du sitter på, kan inneholde samtlige styringsparametere. Disse er et utgangspunkt for resultatvurderingen av en skoles måloppnåelse. I ledersamtalen prioriterer rektor og nærmeste leder noen utvalgte mål fra skolens strategiske plan.

(VG NETT - 19:27 13.02.2013)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.

-Oslo-rektorer i jerngrep

Det er en klar sammenheng mellom elevenes prøveresultater og rektorenes karakterer. Det viser en gjennomgang VG har gjort av alle rektorkontraktene i Oslo.

53 enere og toere til rektorer ved «innvandrerskolene»

Av Shazia Sarwar

Dermed «taper» alle skolene med høy andel minoritetspråklige elever sammenlignet med skoler vest i Oslo der det er langt færre med innvandrerbakgrunn.

Tidligere i år avslørte VG [oslo-rektorenes kontraktmal](#) hvor det fremkom at rektorer får karakter på 86 resultatmål av skolesjefen. Fagfolk mente det økte risikoen for at rektorer [jukser med elevresultatene](#).

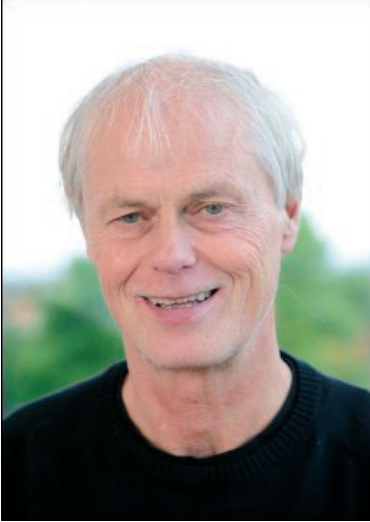
-Uansett hvordan du måler dette, så er det samme mønster som går igjen. Når prøveresultater brukes som et mål på hvor gode rektorene er på den enkelte skole, så setter man rektorene i en umulig situasjon, sier Christian W. Beck, førsteamanuensis ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo.

Passet påskrevet

- Resultatene gjenspeiler elevsammensetningen og det kan ikke rektorer gjøre noe med, sier Beck.

Tallene fra rektorkontraktene for 2012 viser at i resultater på nasjonale prøver i lesing for femte trinn fikk rektorer på skoler på byens østkant 56 prosent flere bunnkarakterer enn sine kolleger på andre siden av byen.

- Som rektor sier du ja til en utfordrende og krevende lederjobb, så får du passet ditt påskrevet på denne måten. Elevgrunlaget ser ut til å spille liten rolle, sier Solveig Hvidsten Dahl, forbundsleder i Skolelederforbundet.

VG har nå gjennomgått samtlige utfylte kontrakter for rektorer ved grunnskolen i Oslo.

- Det er oppsiktsvekkende hvordan disse målingene er blitt brukt, sier Anne Rose Røsbak Feragen, filosof og ekspert i etikk og arbeidsliv.

Fylkesmannen vil ha åpenhet

VG har siden januar i år forsøkt å få innsyn i utfylte rektorkontrakter, for å kunne avsløre hvordan rektorer styres i sitt daglige arbeid.

Etter en rekke avslag fra Utdanningsetaten ble det sendt klage til fylkesmannen

I slutten av mai kom fylkesmannens avgjørelse, som tvang skolesjefen til å gi VG innsyn.

[Les fylkessjefens begrunnelse her:](#)

Jerngrep

Rektorkontraktene skolesjefen har forsøkt å skjule gir et tydelig bilde.

- Rektorene er i et jerngrep de selv ikke kan gjøre noe for å komme ut av. Det er vel dette man kaller catch22 situasjon, sier Christian W. Beck, førsteamanuensis ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo

VGs gjennomgang viser en klar sammenheng mellom elevenes prøveresultater og rektorens totale karakter.

- De bruker prøveresultater som grunnlag for vurdering av rektorer. Men disse resultatene kan forklares av faktorer utenom skolen, som sosial bakgrunn og fritak, sier Beck.

Stryk tross fremgang

Minst 30 rektorer i grunnskolen i Oslo har fått enere av arbeidsgiveren. Dette til tross for at flere har hatt klare forbedringer i resultatene.

Skolebyråd i Oslo, Torger Ødegaard, har i februar i år [bekreftet overfor VG](#) at resultater og måloppnåelse er ett av flere kriterier for lokale lønnstillegg.

-Rektorkarakterene er satt på et spinkelt, vilkårlig og urimelig grunnlag, sier Solveig Hvidsten Dahl, forbundsleder i Skolelederforbundet.

Ovenfra og ned-holdning

Utdanningsetaten skriver i brev til VG 14. juni at lederkontrakten gir god mulighet for strukturert tilbakemelding til den enkelte leder, basert på kjente kriterier.

- Å beskrive leders innsats med tall uttrykker en ovenfra og ned-holdning. En detaljstyring og kontrollform som gjør mennesker usikre, fremfor inspirerte,

fastslår Feragen.

Ikke alle er enige i denne konklusjonen

- Jeg tror at skoleledere synes at det er flott å bli vurdert på skolens utvikling. Det er vår felles innstas på skolene sammen med lærerne og elevene, sier Anne-Karin Bjerkebro, rektor ved Brannfjell skole i Oslo og fylkesleder i Skolelederforbundet

Enkelte rektorkontrakter viser at selv rektorer som kraftig forbedrer fjorårets resultat kan få bunnkarakter.

- Jeg vet ikke om det er noen andre arbeidsgivere som kjører et sånt system. Det er ikke rart rektorer [fokuserer på elevresultater](#) når det er avgjørende for hvordan de blir målt av skolesjefen, sier Dahl.

Urealistiske mål

Det finnes flere eksempler i lederavtalene - en rektor med over 88 prosent minoritetsspråklige elever hadde 14 prosent av 5. klassingene på det høyeste mestringsnivået i lesing ved nasjonale prøver i 2010. I 2011 ble målet satt til hele 40 prosent. Resultatet ble en markant bedring til 19 prosent. Rektoren fikk likevel stryk for sitt arbeid.

- Hvis målene er urealistisk, slik tilfellet er her, er jeg i tvil om målingen er nyttig i det hele tatt, sier Feragen.

Utdanningsetaten nekter å svare

VG sendte utdanningsetaten følgende spørsmål:

1. Det er en klar sammenheng mellom elevenes prøveresultater og rektorenes karakterer. Det viser en gjennomgang VG har gjort av alle rektorkontraktene i Oslo. Har skolesjefen kommentar til dette?

2. VG har blant annet sett på en parameter: rektorenes vurdering ved nasjonal prøve i lesing for 5. trinn. Her ser vi at rektorer med over 50 prosent elever med minoritetsspråklig bakgrunn får karakter 1 og 2 i 53 av 74 tilfeller. Tilsvarende tall for skoler med under 30 prosent elever med minoritetsspråklig bakgrunn er 34 av 76 tilfeller. Har skolesjefen en forklaring på hvorfor det er slik?

I tillegg ble etaten fremlagt uttalelsene til Christian W. Beck.

Utdanningsetaten har ikke svart på mail, sms eller når VG har ringt.

Nedenfor ser du noen eksempler på hvordan rektorene i Oslo har blitt bedømt i lederavtaler signert i 2012.

SKOLESJEFENS BEDØMMING

	Prøve- resultat i 2010	Mål i 2011	Prøve- resultatet i 2011	Karakter til rektor	Sammenlignet med i fjor
REKTOR VED HAUGEN SKOLE					
Andel 5. klassinger på lavest nivå i lesing i Nasjonale prøver	64,20 %	35 %	44,70 %	2	Forbedring i resultat på 31 %
Andel 5. klassinger på høyeste nivå i lesing i Nasjonale prøver	3 %	20 %	19,10 %	3	Seksdoblet forbedring
REKTOR VED SKØYEN SKOLE					
Andel 5. klassinger på lavest nivå i lesing i Nasjonale prøver	16,40 %	7 %	9,90 %	2	40 % forbedring av resultat
Andel 5. klassinger på høyeste nivå i lesing i Nasjonale prøver	41,10 %	60 %	49,40 %	2,5	20 % forbedring i resultat
REKTOR VED ROMMEN SKOLE					
Andel 5. klassinger på lavest nivå i lesing i Nasjonale prøver	63,10 %	15 %	44,90 %	2	30 % forbedring i resultat
Andel 5. klassinger på høyeste nivå i lesing i Nasjonale prøver	9,20 %	40 %	11,60 %	1	Stryk på tross av 26 % forebedret resultat
REKTOR VED STIG SKOLE					
Andel 5. klassinger på lavest nivå i lesing i Nasjonale prøver	36 %	15 %	39,60 %	1	Stryk ved 10 prosent dårligere resultat
Andel 5. klassinger på høyeste nivå i lesing i Nasjonale prøver	14 %	40 %	18,80 %	1	Stryk på tross av 35 prosent forbedring
REKTOR VED NORDSETER SKOLE					
Andel 8. klassinger på lavest nivå i lesing i Nasjonale prøver	15,90 %	10 %	10,70 %	3	33 % forbedring
Andel 8. klassinger på høyeste nivå i lesing i Nasjonale prøver	46,60 %	60 %	52,10 %	2	12 % forbedring

* Dette er noen eksempler på faktiske karakterer gitt i lederkontrakter til rektorer i grunnskolene i Oslo i 2012.

** Målene for 2011 er satt av områdedirektør, rektorens nærmeste sjef, og rektor selv.

(VG NETT - 19:45 24.06.2013)